DE WAARDE VAN WATER

Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6)

DE WAARDE VAN WATER

Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6)

VOORWOORD

Water lijkt vanzelfsprekend, maar de afgelopen jaren hebben laten zien hoe afhankelijk de samenleving is van een goed watersysteem. Water wordt schaarser, veroorzaakt overlast of is niet schoon genoeg. Juist nu de uitdagingen van klimaatverandering, landbouw, natuur, woningbouw en energie samenkomen in het watersysteem, wordt zichtbaar hoe bepalend de rol van het waterschap is: we maken nu de keuzes die bepalend zijn voor de toekomst van onze leefomgeving.

Dit Waterbeheerprogramma 2028-2033 (WBP6) bouwt voort op het fundament dat met het vorige programma is gelegd (WBP5). Ik nodig iedereen uit om samen met ons verder te bouwen aan een leefomgeving waarin water en bodem ook voor toekomstige generaties een sterke basis vormen.

WBP6 is tot stand gekomen als een gezamenlijke puzzel. Van januari tot en met september 2026 heeft ons waterschap samen met inwoners, agrariërs, bedrijven, gemeenten, provincies, terreinbeheerders en andere partners gewerkt aan een gedeeld beeld van opgaven en oplossingen. Elk gesprek, elk onderzoek, iedere ervaring uit de praktijk en iedere bestuurlijke afweging vormde een puzzelstukje voor WBP6.

De kracht van dit programma zit in het samenbrengen van al deze afzonderlijke stukjes tot één samenhangend geheel. De visie op de lange termijn, de doelen voor 2050, de kennis van het watersysteem, de inzichten uit de omgeving, de wettelijke opgaven en de uitvoerbaarheid in de praktijk zijn met elkaar verbonden. Pas wanneer de puzzelstukjes goed in elkaar vallen, ontstaat het complete beeld van een water- en bodemsysteem dat ook in de toekomst veilig, gezond en veerkrachtig is, zodat er ruimte is om te wonen, te werken en te leven in het Dommelgebied.

Dit programma laat zien waar wij als Waterschap De Dommel de komende zes jaar onze inzet op richten. Waarbij we kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak, waarin water en bodem sturend zijn voor de keuzes die we maken. We bouwen voort op wat goed gaat, leren van ervaringen, werken samen met onze partners en stellen grenzen daar waar nodig. Voor oplossingen die bijdragen aan een toekomstbestendig watersysteem.

Tijdens de uitvoering blijven we samen leren, aanpassen en verbeteren. Nieuwe inzichten, innovaties en ontwikkelingen in de omgeving kunnen leiden tot nieuwe puzzelstukjes die het beeld verder aanscherpen.

Erik de Ridder, watergraaf Waterschap De Dommel

JURIDISCHE STATUS VAN HET WATERBEHEERPROGRAMMA

Waterschappen zijn wettelijk verplicht om iedere zes jaar een **waterbeheerprogramma** op te stellen. Dit Waterbeheerprogramma (WBP6) beschrijft de strategische koers van Waterschap De Dommel voor de periode 2028-2033 met een doorkijk naar 2050. Het programma wordt vastgesteld door het algemeen bestuur en vormt het bestuurlijke kader voor de keuzes die het waterschap de komende jaren maakt; het beschrijft de doelen, maatregelen en randvoorwaarden voor het regionale watersysteem.

WBP6 beschrijft dus wat het waterschap wil bereiken en waarom dat nodig is. De verdere uitwerking naar concrete maatregelen, projecten, investeringen, capaciteit, middelen, planning en verantwoordelijkheden volgt in een uitvoeringsplan. Daarin wordt voor de organisatie zichtbaar welke acties in de planperiode worden uitgevoerd, wanneer deze plaatsvinden en hoe de voortgang wordt gevolgd.

Het programma draagt bij aan het behalen van verschillende wettelijke opgaven. Zoals het Regionaal Waterprogramma Noord-Brabant (RWP), relevante stroomgebiedbeheerplannen en de Europese verplichtingen voor waterbeheer, waaronder de Kaderrichtlijn Water (KRW), Grondwaterrichtlijn, de Richtlijn Overstromingsrisico's, de Zwemwaterrichtlijn en de Richtlijn Stedelijk Afvalwater. Omdat ervoor is gekozen het WBP6 geen zelfstandig normerend karakter te geven, is een Milieueffectrapportage (MER) voor dit programma niet noodzakelijk. Voor de watersysteemindeling is in het RWP (2022-2027) al een MER-procedure doorlopen. Door de indeling in watersysteemeenheden (ruggen, flanken en beekdalen) uit het RWP over te nemen, wordt aangesloten bij een zorgvuldig afgewogen en onderbouwd besluitvormingsproces.

De WBP6-maatregelen zijn uitgewerkt in programmalijnen en worden gedurende de planperiode verder geconcretiseerd in uitvoeringsplannen, gebiedsprocessen en instrumenten. De juridische doorwerking van WBP6 vindt plaats via de waterschapsverordening, beleidsregels, vergunningverlening en afzonderlijke besluiten. Daarbij kan WBP6 worden gebruikt als beleidsmatig afwegingskader, terwijl juridische toetsing plaatsvindt op basis van geldende wet- en regelgeving. Via de planning- en-controlcyclus wordt de voortgang gevolgd en waar nodig bijgestuurd.

Met het ontwerp-WBP6 stelt het algemeen bestuur de koers voor de periode 2028-2033 vast. Vervolgens wordt het ontwerp ter inzage gelegd en doorloopt het de inspraakprocedure conform de Omgevingswet. In de periode 18 januari tot en met 1 maart 2027 kunnen belanghebbenden een zienswijze indienen.

Direct na de inzageperiode vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Het ingediende ontwerp en de zienswijzen worden meegegeven aan het nieuwe algemeen bestuur ter besluitvorming. Het definitieve WBP6 wordt samen met het uitvoeringsplan voor 1 januari 2028 vastgesteld.

De wettelijke vereisten die aan een waterbeheerprogramma worden gesteld, zijn geïntegreerd in de verschillende onderdelen van WBP6.

Taak van het waterschap

Waterschap De Dommel is verantwoordelijk voor het (operationele) beheer en inrichting van het regionale watersysteem. Dit doet ze door het regelen van de waterstand, het zuiveren van afvalwater, beheren van regionale keringen en door natuurbeheer in en aan het water. Het regionale watersysteem omvat alle door het waterschap beheerde wateren, het daarmee verbonden grondwater en de bijbehorende waterstaatswerken. Het vormt één samenhangend systeem dat de basis biedt voor toekomst en klimaatbestendige leefomgeving.

Vanuit die verantwoordelijkheid neemt Waterschap De Dommel nadrukkelijk de rol van hoeder van het water- en bodemsysteem. Het waterschap brengt kennis en data in, maakt de gevolgen van keuzes voor het watersysteem zichtbaar en bewaakt het maatschappelijke belang van schoon, voldoende en veilig water. Dat vraagt om duidelijke keuzes en een vaste koers.

INHOUD

Voorwoord **2**

Juridische status van het waterbeheerprogramma **3**

H1 de waarde van water **5**

H2 Het watersysteem als vertrekpunt voor de transitie **7**

H3 samenwerken met de omgeving **10**

H4 Doelen 2050 en maatregelen 2028-2033 ..... **12**

H5 zeven programmalijnen **18**

H6 Doelsturing **27**

Bijlage- Begrippenlijst **30**

Bijlage- KRW-maatregelenpakket **36**

H1 DE WAARDE VAN WATER

Water is de basis van het leven. Het maakt wonen, werken, landbouw en natuur mogelijk. Daaronder ligt één systeem dat alles met elkaar verbindt: het watersysteem.

Dat systeem heeft ons eeuwenlang gedragen, maar steeds vaker laat het zien dat het tegen grenzen aanloopt. De waterkwaliteit staat onder druk en de gevolgen van klimaatverandering; droogte en wateroverlast worden steeds zichtbaarder.

Water werkt nog steeds volgens dezelfde natuurlijke principes, maar grote delen van ons bekenlandschap en watersysteem zijn ingericht op afvoeren, ontwateren en beheersen. Een aanpak die ons ver heeft gebracht. Die heeft geholpen om landbouwgronden te ontginnen, die steeds intensievere menselijke activiteit en economische ontwikkeling mogelijk heeft gemaakt. Maar ook een aanpak die steeds minder antwoord kan geven op de uitdagingen van vandaag en morgen.

Daarom heeft Waterschap De Dommel in 2021 de watertransitie ingezet, waarmee we de manier waarop we met water omgaan en onze leefomgeving inrichten herontwerpen. Juist nu de druk op de leefomgeving toeneemt, doordat veel maatschappelijke opgaven om ruimte vragen en steeds vaker met elkaar botsen. *Het landschap vertelt ons nog altijd waar water wil zijn.*

- Op de ruggen waar het infiltreert.
- Op de flanken waar het traag afstroomt.
- In de beekdalen waar het samenkomt.

Wat op de rug, flank of in het beekdal gebeurt, werkt door in het hele systeem. Wie begrijpt hoe het watersysteem werkt, gaat ook anders kijken naar de keuzes die gemaakt worden voor landschap, economie, gezondheid, voor natuur, landbouw, wonen en werken. *De watertransitie gaat daarom over meer dan water. Het gaat over de vraag hoe we onze leefomgeving willen doorgeven aan volgende generaties.*

Vanuit de watertransitie bouwt Waterschap De Dommel aan een toekomst waar we naar kunnen verlangen. Niemand heeft een blauwdruk voor die toekomst, maar de richting is duidelijk. Het waterschap kiest voor een lerende aanpak om gaandeweg te ontdekken wat wel en niet werkt. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden legt Waterschap De Dommel de puzzel van de watertransitie. Stap voor stap ontstaat meer inzicht in wat nodig is voor een toekomstbestendig watersysteem. Door te leren in de praktijk, te experimenteren, kennis te delen en voort te bouwen op wat werkt.

Die beweging vraagt om samenwerking en leiderschap. Het waterschap is daarbij partner én hoeder van het waterbelang. Niet iedere ontwikkeling past overal en niet iedere functie kan onbeperkt blijven vragen van het watersysteem. Daarom moet Waterschap De Dommel duidelijke keuzes maken om ruimte te maken voor een gezond en veerkrachtig watersysteem dat toekomstige generaties kan blijven dragen.

In WBP6 werkt het waterschap uit hoe deze beweging wordt vormgegeven. Voor waterkwaliteit, waterkwantiteit, grondwater, de waterketen en de samenwerking met de omgeving. *De grootste waarde van water ligt in de toekomst die we ermee mogelijk maken.*

Urgentie

De urgentie van de watertransitie is groot: het weer wordt steeds extremer, de vraag naar ruimte neemt toe, meer (grond)water wordt verbruikt én het water is niet schoon genoeg. Als er niets gebeurt, ontstaan er nog grotere tekorten aan water en meer wateroverlast. Schade aan natuur, landbouw en leefomgeving nemen dan verder toe.

Het Dommelgebied is het mozaïek van Brabant: een gebied waarin steden, dorpen, landbouw, natuur en een sterke economie dicht naast elkaar bestaan en via een fijn netwerk van beken met elkaar verbonden zijn. Hier ligt een groot deel van de kwetsbare Brabantse natuurgebieden, in dezelfde regio waarin Brainport Eindhoven explosief groeit. De vraag naar ruimte, woningen en water neemt toe en verschillende belangen doen een beroep op hetzelfde water- en bodemsysteem.

Tegelijk is het Dommelgebied een bijzonder gevoelig gebied. Door de ligging op de hoge Brabantse zandgronden is het sterk afhankelijk van regen- en grondwater. Zonder inlaat vanuit rivier of kanaal die structureel water aanvoert. Oppervlaktewater, grondwaterstanden en waterkwaliteit reageren zeer snel op droge en natte perioden. Bovendien is de invloed van landbouw, verstedelijking en de instroom van water uit België direct zichtbaar in de waterkwaliteit.

Doordat veel ontwikkelingen samenkomen en veranderingen snel zichtbaar zijn, maakt het Dommelgebied direct duidelijk dat het water- en bodemsysteem onder druk staat. De gevolgen van klimaatverandering, watertekorten, wateroverlast en een verslechterende waterkwaliteit worden hier als eerste merkbaar voor inwoners, bedrijven, landbouw en natuur.

De watertransitie

Het wordt steeds zichtbaarder dat water en bodem een voorwaarde zijn voor (ruimtelijke) ontwikkelingen en niet een losstaand onderwerp. Daarom heeft Waterschap De Dommel in WBP5 2022-2027 gekozen voor de watertransitie.

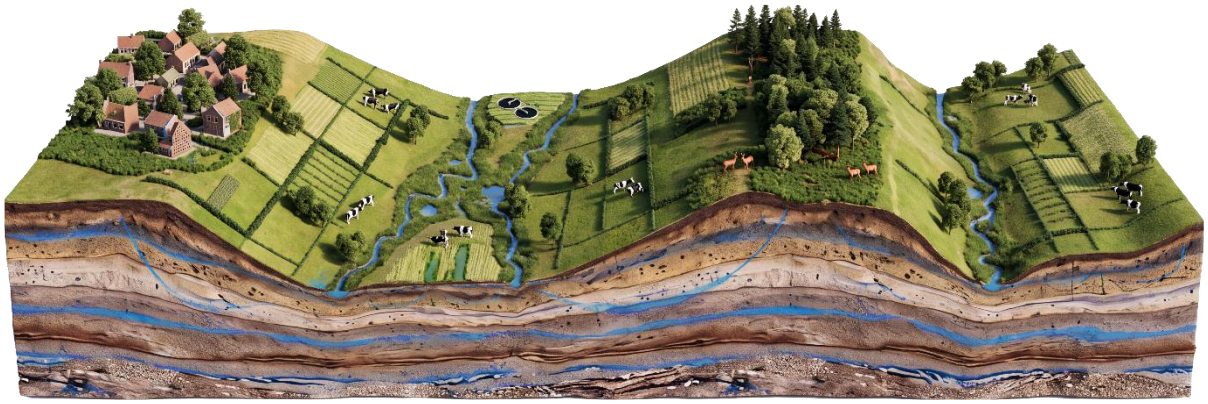
De watertransitie is de beweging naar een veerkrachtig watersysteem (regeneratief). Een watersysteem dat water langer vasthoudt, de bodem en het grondwater aanvult, schoon water beschermt en de ruimte geeft aan water waar dat nodig is. Dat vraagt om andere keuzes in inrichting, gebruik, beheer, regels en samenwerking.

Daarbij kijkt het waterschap naar de relatie tussen water, bodem en het gebruik van de leefomgeving. Het landschap laat nog altijd zien hoe water van nature beweegt: het infiltreert op de hogere zandgronden, stroomt langzaam af via de flanken en komt samen in de beekdalen. Wat op één plek gebeurt, werkt door in het hele systeem.

Ook de drie principes uit WBP5 blijven in WBP6 richting geven aan de transitie:

1. Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt
2. Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan
3. Wat schoon is moet schoon blijven

Om het watersysteem herkenbaar en bespreekbaar te maken, onderscheidt Waterschap De Dommel drie samenhangende systeemelementen: ruggen, flanken en beekdalen. Deze indeling is gebaseerd op het landschap en het natuurlijke functioneren van water en bodem, zoals hoogte, bodemopbouw, grondwater en afstroming.

Afbeelding: ruggen flanken beekdalen

1.1 Ruggen: brongebieden van het watersysteem

De ruggen zijn de hogere zandgronden in het Dommelgebied. Regenwater kan hier de bodem in zakken, het grondwater aanvullen en later via kwel en het bekensysteem weer zichtbaar worden. De ruggen zijn daarmee de brongebieden van het watersysteem: wat hier wordt vastgehouden en schoon infiltreert, bepaalt mede hoeveel water op de flanken en in de beekdalen beschikbaar is voor natuur, landbouw en bedrijven.

Op veel plekken op de ruggen wordt regenwater nog te snel afgevoerd. Door ontwatering, verdichting van de bodem en verharding infiltreert minder water dan het systeem van nature kan opnemen. Hierdoor wordt het grondwater onvoldoende aangevuld, daardoor wordt het droger en is er meer behoefte om te beregenen. Daarnaast vermindert de kwel naar natte natuur en beken. De opgave op de ruggen is water vasthouden, infiltreren om het natuurlijk vermogen van het systeem te herstellen. Dit betekent dat de ruggen meer worden ingericht op sponswerking, grondwateraanvulling en het schoonhouden van water. Afvoeren blijft nodig waar het maatschappelijk belang daarom vraagt, maar is niet langer vanzelfsprekend.

1.2 Flanken: schakel tussen hoog en laag

De flanken vormen de overgang tussen de hogere ruggen en de lagere beekdalen. Water dat niet op de rug infiltreert, beweegt hier door de bodem, over het maaiveld en via sloten richting de beken. Van nature kunnen flanken water tijdelijk vasthouden, vertragen, bufferen en schoon doorgeleiden. Ze zijn daarmee de spons en de schakel van het watersysteem.

De flanken zijn een goed stuurbaar onderdeel van het watersysteem. Met grondwatergestuurd peilbeheer worden aanvoer en afvoer meer in balans gebracht. Waar hogere grondwaterstanden gewenst en mogelijk zijn, wordt water zo lang mogelijk vastgehouden en benut voor grondwateraanvulling, terwijl het ook kan worden afgevoerd waar anders overlast ontstaat. Zo verschuift de focus op de flanken van vooral ontwateren en afvoeren naar gebiedsgericht balanceren tussen vasthouden, sturen en het voorkomen van overlast.

1.3 Beekdalen: plekken waar het watersysteem zichtbaar wordt

In de beekdalen komen grondwater, oppervlaktewater en afstromend regenwater samen. Hier wordt zichtbaar hoe het bovenstroomse gebied functioneert. Het zijn de laagste plekken van het watersysteem waar alles samenkomt. Als water te snel, te veel of te vuil afstroomt, wordt dat juist hier merkbaar.

Van nature zijn beekdalen nattere en dynamische landschappen met ruimte voor (over)stroming, kwel, waterberging, beeknatuur en natte graslanden. Door ontwatering en versnelde afvoer verdwijnt water in sommige beekdalen echter te snel uit het gebied. Daardoor vallen beken in droge perioden sneller droog. Tegelijk neemt benedenstrooms overstroming toe bij piekafvoeren.

De opgave in de beekdalen verschuift van ontwateren en afvoeren naar het geven van ruimte aan water, kwel, hoge grondwaterstanden en natuurlijke dynamiek. Dat vraagt om het verminderen van de drainerende werking waar dat nodig en mogelijk is, bijvoorbeeld door drainage en sloten aan te passen of te verwijderen, of de beekdalbodem omhoog te brengen. Zo blijft water langer in het gebied, worden beekdalen natter en blijven beken langer watervoerend in droge perioden. Dit vraagt om een grondgebruik dat past bij periodiek natte omstandigheden.

1.4 De impact van de waterketen op het watersysteem

Riolering voert afvalwater af uit de stad naar zuiveringen. Daar wordt de vuilvracht voor een groot deel onderschept en wordt het water geloosd op de beken en rivieren. Zonder deze waterketen zou vervuild water rechtstreeks in het watersysteem terechtkomen. De keten is in de loop van de tijd steeds verder doorontwikkeld en is cruciaal voor de volksgezondheid.

De huidige waterketen levert dus water aan het oppervlaktewatersysteem, maar belast het ook. Overstorten lozen bij hevige neerslag ongezuiverd rioolwater op de beken en effluent bevat reststoffen die de waterkwaliteit beïnvloeden. Doorontwikkeling van de waterketen biedt daarom kansen om actief bij te dragen aan een gezond watersysteem, bijvoorbeeld door hergebruik van gezuiverd water, infiltratie van hemelwater en terugwinning van energie en grondstoffen.

1.5 De watertransitie staat niet op zichzelf

De ontwikkelingen in het Dommelgebied staan niet stil. De komende decennia beïnvloeden groei, ruimtegebrek, klimaatverandering, landbouwtransitie, verduurzaming, technologie en bestuurlijke keuzes direct de koers van WBP6. Ze vergroten de druk op hetzelfde watersysteem en maken duidelijk waarom water en bodem aan de basis moeten staan van ruimtelijke, economische en maatschappelijke keuzes. Het waterschap heeft rekening te houden met provinciaal, landelijk en Europees beleid en dat van Vlaanderen.

Groei, ruimtegebrek en stijgende gronddruk

De watertransitie speelt zich dus af in een van de meest intensief gebruikte gebieden van Nederland. De regio groeit explosief. Alleen al in Brainport gaat het om ca. 100.000 extra woningen. Bedrijvigheid, mobiliteit, energie-infrastructuur, natuurontwikkeling, recreatie, klimaatadaptatie en landbouwtransitie vragen allemaal ruimte. Die ruimte is beperkt en de grondprijs stijgt. Daardoor neemt niet alleen de druk op de ruimte toe, maar verandert ook de

vraag waarvoor die grond nodig is. Waterberging, beekherstel, natuurontwikkeling en andere maatschappelijke opgaven worden hierdoor complexer en kostbaarder.

Brede welvaart

Brede welvaart is een belangrijk perspectief bij het maken van keuzes. De brede-welvaartsthema's bieden houvast om belangen in samenhang te beschouwen en de maatschappelijke waarde van handelen te vergroten. Hierdoor ontstaat een gezamenlijk vertrekpunt voor samenwerking tussen inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden aan een duurzaam en toekomstbestendig Dommelgebied.

Vanuit het perspectief van brede welvaart gaat de aandacht niet alleen uit naar de directe effecten van maatregelen, maar ook naar gevolgen voor de lange termijn, voor andere beleidsterreinen en voor toekomstige generaties.

Brede welvaart is een wijze van kijken en afwegen, geen extra opgave. Een benadering die helpt om de waarde van water zichtbaar te maken en keuzes te ondersteunen die bijdragen aan een veerkrachtig watersysteem en een prettig leefbaar Dommelgebied.

Landbouw in transitie

De landbouw ontwikkelt zich in verschillende richtingen. Daarbij is niet één landbouwmodel leidend. Ook LTO Nederland bouwt voort op de recente SER-verkenning gepresenteerde transitiepaden en heeft vijf transitiepaden ontwikkeld (LTO-Optimistisch manifest). Deze transitiepaden- Hightech Gesloten, Hightech Open Hightech, Biologisch Plus, Multifunctioneel, Natuur en Landschap- kunnen naast elkaar bestaan, wanneer bedrijfsvoering en watergebruik passen bij de plek in het systeem: de ruggen, flanken, beekdalen. Ook de nabijheid van andere functies speelt een rol, zoals Natura 2000-gebieden of stedelijk gebied. Dat vraagt om gebiedsgerichte keuzes en biedt ook kansen voor nieuwe vormen van ondernemerschap. Zo wordt landbouw niet alleen gevraagd zich aan te passen aan water en bodem, maar krijgt zij ook perspectief om actief bij te dragen aan een toekomstbestendig Dommelgebied. De landbouw is daarmee niet alleen onderdeel van de wateropgave, maar ook een belangrijke drager van oplossingen.

Duurzaamheid: Energieneutraal, Klimaatneutraal en circulariteit

De maatschappij staat voor een grote verduurzamingsopgave, waarin het waterschap zijn verantwoordelijkheid neemt. Bij de werkzaamheden aan het watersysteem en in de eigen bedrijfsvoering is aandacht voor het verder verduurzamen van projecten, investeringen en het starten van samenwerkingen met partners op het gebied van duurzaamheid.

De grootste investeringsbesluiten en strategische keuzes met betrekking tot energie, klimaat en circulariteit moeten in deze planperiode vooral worden gemaakt binnen de afvalwaterketen. Zuiveren kost energie en grondstoffen, terwijl de uitstoot van broeikasgassen omlaag moet en grondstoffen schaarser worden. Daardoor raken waterbeheer, energie, circulariteit en de waterketen steeds sterker verweven. Er zijn al stappen gezet dat zuiveringen niet alleen plekken zijn waar afvalwater wordt gezuiverd, maar ook schakels waar water, energie en grondstoffen opnieuw waarde krijgen.

Afvalwater bevat warmte en andere vormen van energie die regionaal kunnen worden benut. Met name de warmtetransitie biedt kansen om de waterketen onderdeel te maken van regionale energiesystemen, bijvoorbeeld door warmte uit afvalwater terug te winnen.

Datagedreven werken

Datagedreven werken betekent dat keuzes worden gebaseerd op feitelijke, realtime gegevens en modellen. Hierdoor kunnen besluiten beter worden onderbouwd. Dit vergroot de kwaliteit van het handelen van het waterschap. Door data en kennis gestructureerd vast te leggen, werken medewerkers vanuit dezelfde informatiebasis. Hierdoor kan het waterschap sneller reageren op ontwikkelingen in het watersysteem en transparant zijn naar inwoners, bedrijven en partners.

Weerbaarheid

Klimaatverandering leidt tot extreme droogte, hitte, neerslag en afvoeren. Technologische ontwikkelingen vergroten de afhankelijkheid van energievoorziening, digitale systemen en technische infrastructuur. Weersextremen, stroomuitval, cyberincidenten en andere verstoringen kunnen direct gevolgen hebben voor het watersysteem en de waterschapstaken. Dit vraagt om weerbaarheid van Waterschap De Dommel en van de samenleving. In deze ontwikkeling sluit het waterschap aan bij de Unie van Waterschappen.

Dit geldt ook voor hoogwatersituaties. Rond 's-Hertogenbosch, waar Aa, Dommel en Maas samenkomen, werkt het waterschap met partners aan een hoogwaterbeschermingsprogramma. Door klimaatverandering krijgt het waterschap vaker te maken met extreme neerslag en hoge waterstanden.

H3 SAMENWERKEN MET DE OMGEVING

3.1 Gezamenlijk speelveld

De watertransitie staat of valt met samenwerking en waterbewust handelen. Dit is noodzakelijk om het principe water en bodem sturend te verankeren als randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen. Ondernemers, terreinbeheerders en inwoners zijn belangrijke dragers van gebiedskennis en oplossingen.

3.2 In gebieden werken aan opgaven

Waterschap De Dommel pakt wateropgaven aan in samenhang met andere vraagstukken. Dat gebeurt door gebiedsgericht te werken, voortbouwend op bestaande samenwerkingsverbanden, lokale initiatieven en openstaand voor nieuwe gebiedsinitiatieven. Met gebiedspartners wordt gewerkt aan integrale oplossingen voor de problemen die spelen in het gebied en maatregelen die aansluiten. Het waterschap biedt partners daarbij ondersteuning in de vorm van menskracht, kennis, subsidies en passende regelgeving.

Gebieden worden afgebakend op basis van stroomgebieden. Samen met medeoverheden maakt het waterschap duidelijk wat mogelijk is en waar ruimte is voor maatwerk. Binnen deze kaders krijgen gebiedspartners ruimte om initiatieven te ontplooien. Het waterschap kiest daarbij voor een lerende aanpak. Koplopers in het gebied fungeren als voorbeeldprojecten om te leren,

ervaring op te bouwen, de verdere ontwikkeling van beleidskaders te ondersteunen en andere watergebruikers te stimuleren. Tegelijkertijd laten deze koplopers aan andere gebiedspartners zien dat waterpositief ontwikkelen mogelijk is.

We versterken onze positie als proactieve en gezaghebbende grenspartner die afstemt en signaleert, maar ook actief invloed uitoefent op beleid, besluiten, maatregelen en investeringen in de bovenstroomse stroomgebieden. Daarbij bouwen we aan duurzame bestuurlijke en ambtelijke netwerken, delen we kennis en data, en zetten we in op gezamenlijke opgaven rond waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, verdroging en wateroverlast. Hierbij werken we aan het terugdringen van de vervuiling vanuit Vlaanderen, het verbeteren van de uitwisseling van data en kennis, het gezamenlijk uitvoeren van stresstesten voor droogte en wateroverlast en het afstemmen van maatregelen voor waterberging en waterbeschikbaarheid.

Doelbereik van het waterschap volgt uit het gebiedsproces.

Om de gebiedspuzzel samen met andere partners te kunnen leggen worden eerst de kaders verkend om vervolgens de contour voor de gebiedsontwikkeling vast te leggen (zie afbeelding).

Vanuit het kader krijgt de gebiedsontwikkeling integraal 'kleur' in lijn met de gezamenlijke doelen. Om de realisatie en het behoud van de gebiedsontwikkeling te borgen blijft reguleren op maat noodzakelijk. Samenwerken en reguleren gaan hand in hand.

3.3 Bewuste rolneming

In de samenwerking neemt Waterschap De Dommel haar verantwoordelijkheid voor het waterbelang. Met water en bodem sturend als vaste koers neemt het waterschap een actieve rol als partner en hoeder van het waterbelang. Samenwerken en reguleren vragen om balans. Afhankelijk van de aard van de opgave en het gebied vervult het waterschap verschillende rollen. De kracht van opgavegericht werken ligt in het bewust kunnen schakelen tussen deze rollen.

1. Als beheerder van het regionale watersysteem brengt het waterschap kennis, expertise en het waterbelang in.
2. Tegelijkertijd werkt het waterschap als samenwerkingspartner, verbinder en aanjager van maatschappelijke opgaven.
3. Waar nodig neemt het waterschap initiatief, ondersteunt het gebiedsprocessen met kennis en instrumenten en vervult het een regisserende rol.
4. Daarbij blijft het waterschap ook bevoegd gezag en verantwoordelijk voor het beschermen van publieke belangen.

Transparantie is een belangrijke voorwaarde voor vertrouwen en samenwerking. Het waterschap maakt afwegingen en dilemma's inzichtelijk, deelt actief kennis en zorgt voor toegankelijke informatie over het watersysteem, waterkwaliteit en relevante besluitvorming. Zo ontstaat een gezamenlijke kennisbasis voor het maken van duurzame keuzes.

Het waterschap begint bij zichzelf: bestuurlijke besluiten worden getoetst aan de watertransitie. Bij nieuwe beleidskeuzes en investeringsvoorstellen geldt het principe 'ja, mits'. Voorstellen dragen bij aan de watertransitie, anders moet worden gemotiveerd dat hiervoor zwaarwegende maatschappelijke, juridische of bestuurlijke redenen bestaan.

3.4 Participatie

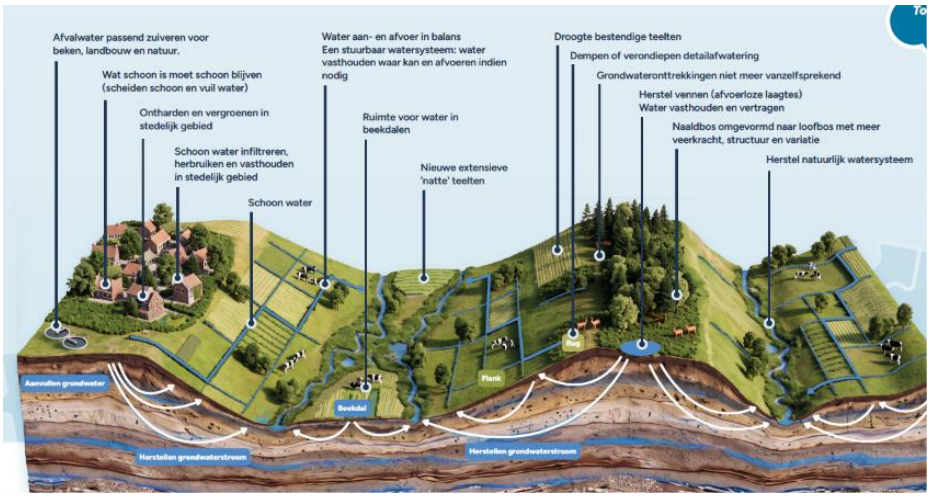
Participatie is voor Waterschap De Dommel een belangrijke manier om samen met inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden te komen tot betere gebiedsplannen, beter waterbeheer en gedragen besluiten om zo voorwaarts te kunnen gaan. Vanuit de kernwaarden waterdoelgericht, samen, dienstverlenend en betrouwbaar kiest het waterschap voor participatie op maat, passend bij de aard van de opgave. In deze planperiode wordt de participatieverordening verder doorontwikkeld, geïmplementeerd en geëvalueerd. Door participatie komen verschillende belangen goed in beeld, dit wordt gewogen om zo tot het beste besluit te komen in lijn met onze doelstellingen.

3.5 Communicatie

Het vergroten van waterbewustzijn en creëren van begrip voor noodzakelijke veranderingen is essentieel om de gestelde doelstellingen te behalen. Zo ook het stimuleren om bij te dragen aan een toekomstig water- en bodemsysteem en het geven van een podium aan koplopers. Van het waterschap mag worden verwacht dat het zich open opstelt en zich ervan bewust is wat er in het gebied speelt. Om dit te bereiken wordt een strategisch communicatiebeleid ontwikkeld. Ook wordt er een gerichte lobby gevoerd om de waarde van water stevig te verankeren in beleid, regelgeving, ruimtelijke keuzes en innovatieve investeringen van andere partijen.

H4 DOELEN 2050 EN MAATREGELEN 2028-2033

WBP6 gaat over maatregelen die tussen 2028-2033 worden getroffen op weg naar 2050.

Afbeelding: streefbeeld 2050 (Wat water wil, Waterschap De Dommel)

De doelen zijn opgebouwd vanuit de eenheden ruggen, flanken, beekdalen, bekeken vanuit de gebruikers (wonen en werken, landbouw, natuur) en verbonden aan waterkwaliteit. Door de

logica van het watersysteem worden de gebruikers aan elkaar verbonden. Ieder vanuit zijn eigen rol.

In 2050 heeft het Dommelgebied een toekomstbestendige waterhuishouding. Water infiltreert waar het kan, wordt vastgehouden en vertraagd op de flanken en krijgt ruimte in de beekdalen. Grondwater en oppervlaktewater zijn schoon en in balans. Wonen en werken, landbouw en natuur passen bij water en bodem. De waterketen ondersteunt het systeem en gebruikt energie, water en grondstoffen duurzaam. Het waterschap en de inwoners weten elkaar te vinden en zijn weerbaar tegen overstromingen.

4.1 Ruggen

Wonen en werken	Landbouw	Natuur
2050	**2050**	**2050**
Woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur vangen regenwater lokaal op, afspoeling van milieuvreemde stoffen wordt tegengegaan en het wordt voorkomen dat neerslag te snel wordt afgevoerd. De ruggen functioneren als brongebieden waar neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft en versnelde afvoer beperkt is. Dat kan omdat verharding, gebouwen en openbare ruimte zo zijn ingericht dat schoon water kan infiltreren, het grondwater wordt aangevuld en benedenstroomse afvoer niet toeneemt.	Bodemgebruik, teelten en watergebruik passen bij de natuurlijke waterbeschikbaarheid op de ruggen. Gezonde bodems houden water vast en er is geen structurele afhankelijkheid van beregening.	In 2050 versterken natuurgebieden en landschapselementen op de ruggen de bodem, infiltratie en sponswerking. Vennen, heide en bossen profiteren van schoner water en een stabielere grondwateraanvulling en dragen zelf bij aan het vasthouden van neerslag.
Planperiode	**Planperiode**	**Planperiode**
Het uitgangspunt water en bodem sturend is samen met gemeenten uitgewerkt en wordt toegepast in ruimtelijke advisering en afspraken. Hydrologisch positief ontwikkelen is uitgewerkt in duidelijke uitgangspunten en wordt herkenbaar toegepast in ruimtelijke advisering, gebiedsafspraken en plannen van gemeenten en ontwikkelaars. Voor bedrijven wordt waterbeschikbaarheid,	De reductie-eis voor onttrekkingen (koersdocument beregeningsbeleid) wordt voornamelijk gerealiseerd op de ruggen. Per gebied is een route vastgesteld en in uitvoering om watergebruik te verminderen, bodem en sponswerking te versterken en ondernemers perspectief te bieden op passende teelten en bedrijfsvoering.	Kansrijke maatregelen voor herstel van vennen, heide, bos en bodem zijn uitgevoerd of opgenomen in gebiedsagenda's en uitvoeringsprogramma's. Omvormen van naaldbos naar loofbos loopt in de planperiode door. Ook natuur volgt peil.

waterkwaliteit en klimaatbestendigheid steeds belangrijker voor vestiging, productie en continuïteit. Bedrijven dragen bij door water te besparen, te infiltreren, het gebruik van milieuvreemde stoffen te vermijden (bronaanpak), schoon regenwater vast te houden en kansen voor hergebruik, energie en grondstoffen te benutten.

Het waterschap zoekt samenwerking met bedrijven en bedrijventerreinen waar innovatie, waterbesparing, hergebruik en klimaatadaptieve inrichting bijdragen aan een sterker watersysteem en een toekomstbestendige economie.

Waterkwaliteit

2050

Schoon water infiltreert op de ruggen en vervuiling van bodem en grondwater wordt bij de bron voorkomen.

Planperiode

De kwaliteit van het grondwater is vanuit de ruggen bepalend voor de flanken en de beekdalen omdat hier de kwelstroom op gang wordt gebracht. Activiteiten en ontwikkelingen mogen de kwaliteit van de grondwatervoorraad niet aantasten. Daarom zijn in samenwerking met partners praktische toepasbare kwaliteitseisen aan infiltrerend hemelwater opgesteld en wordt de bron beschermd door beleid, ruimtelijke plannen en afspraken met grondeigenaren en bedrijven.

4.2 Flanken

Wonen en werken

2050

Dorpen, steden en werklocaties beperken de piekafvoer naar de beekdalen. Groenblauwe ruimte, wadi's, parken en lokale laagtes houden water tijdelijk vast en dragen tegelijk bij aan verkoeling en leefkwaliteit.

Landbouw

2050

De landbouw draagt bij aan gezonde bodems, het langer vasthouden van water en een kleinere belasting van grond- en oppervlaktewater. Sloten, perceelranden, teelten en beheer zijn afgestemd op de sponswerking van het gebied.

Natuur

2050

De natuur vormt een samenhangende verbinding tussen de hoge ruggen en de beekdalen. Houtwallen, bossen, vochtige laagtes en andere groenblauwe structuren versterken biodiversiteit, waterberging en de geleidelijke doorvoer en het voorkomen van verontreiniging van schoon water.

Planperiode

Voor prioritaire kernen zijn concrete afspraken gemaakt over afkoppelen, schoon hemelwater, vergroening, buffering en de verdeling van verantwoordelijkheden.

Planperiode

In prioritaire gebieden zijn afspraken over bodem, water, peilbeheer en emissies gemaakt en in uitvoering, met aandacht voor haalbaarheid en zorgvuldigheid naar individuele ondernemers.

Planperiode

De samenhangende verbindingen tussen hoge ruggen en beekdalen en natte structuren zijn opgenomen in gebiedsagenda's en waar mogelijk gekoppeld aan landbouw, recreatie en ruimtelijke ontwikkeling.

Waterkwaliteit

2050

Afstromend oppervlaktewater is schoon genoeg en daarmee niet beperkend om de ecologische en chemische doelen te behalen. Uit- en afspoeling vanuit landbouw, bebouwing en infrastructuur zijn sterk verminderd, de lozing van bedrijven sterk beperkt en vervuiling wordt afgevangen vanuit het gebied.

Planperiode

Het waterschap heeft samen met partners de belangrijkste bronnen in beeld en er is er een handelingsperspectief om de waterkwaliteit op de flanken zelf en ook in de benedenstroomse beekdalen op orde te krijgen.

4.3 Beekdalen

Wonen en werken

2050

Bestaande en nieuwe functies zijn waterrobuust en kunnen meebewegen met periodiek natte omstandigheden. Ontwikkelingen laten voldoende ruimte voor stroming, berging en natuurlijke dynamiek en versterken waar mogelijk de waterkwaliteit en landschappelijke waarde.

Planperiode

Het waterschap houdt als ondergrens vast aan de Watersignaleringskaart van de provincie Noord-Brabant. Voor de ruimere beekdalen op de WBP/RWP-kaart geldt dat

Landbouw

2050

Het agrarisch en ander grondgebruik beweegt mee met de natte dynamiek van het landschap. Bedrijfsvoering, beheer en teelten passen bij hogere grondwaterstanden en periodieke inundatie, terwijl uit- en afspoeling zijn beperkt.

Planperiode

In beekdalen hoort overstromen erbij. Hogere waterstanden zijn een realiteit en horen bij het gebruik. Schadevergoeding is niet aan de orde. Het waterschap stimuleert passend gebruik,

Natuur

2050

De beekdalen vormen het blauwe hart van een robuust natuurnetwerk. Beken, kwelzones, natte graslanden en overstromingsvlakten bieden ruimte aan ecologie, waterberging en klimaatadaptatie en blijven langer watervoerend in droge perioden.

Planperiode

Natuurherstel, KRW, waterberging en klimaatadaptatie in prioritaire projecten zijn inhoudelijk, ruimtelijk en financieel met elkaar verbonden.

wonen en werken alleen passend is wanneer zij het watersysteem niet verslechteren en bij voorkeur versterken. Als gevolg van klimaatverandering komt het voor dat het risico toeneemt voor bestaande bebouwing. Wettelijk gezien moet het waterschap zich inspannen om weer aan de norm te voldoen. Inrichtingsmaatregelen om daaraan te voldoen, passen niet bij de watertransitie. Het waterschap kiest ervoor om per bestaande locatie een afweging te maken. Denk aan tijdelijke inrichtingsmaatregelen treffen, tijdelijke en voorwaardelijke vergunningen verlenen, aankopen of vergoeden.	beheer, waterkwaliteit en uitvoerbare verdienmodellen of vergoedingen voor water- en landschapsdiensten.

Waterkwaliteit

2050

De beekdalen zijn een gezond en veerkrachtig ecosysteem om aan de ecologische en chemische doelen voor waterkwaliteit te voldoen. In het beekdal ben je voor waterkwaliteit afhankelijk van het bovenstroomse systeem. Belasting wordt daarom niet alleen in het beekdal aangepakt, maar juist ook bovenstrooms bij de bron op de flanken en de ruggen. Daarnaast is de lozing van het gezuiverde afvalwater en instromend water vanuit Vlaanderen sterk verweven met het functioneren van de watersystemen in de beekdalen.

Planperiode

Er wordt actief gestuurd op passend ruimtegebruik en een waterketen die positief bijdragen aan de waterkwaliteit in de beekdalen. We zetten met Vlaamse partners in op het terugdringen van de belasting van grensoverschrijdende waterlopen, het gezamenlijk ontwikkelen van effectieve maatregelen en het versterken van de kennisbasis voor het behalen van de watertransitie en de KRW-doelen.

4.4 De waterketen van de toekomst

De waterketen als schakel in het watersysteem

De waterketen staat niet los van het watersysteem, maar vormt er een integraal onderdeel van. Keuzes in de waterketen werken direct door in de waterbeschikbaarheid en ecologische kwaliteit van beken en grondwater. Schoner effluent kan bijvoorbeeld direct bijdragen aan de gezonde beekdalen en betere waterkwaliteit. En via waterhergebruik op de flanken en een doordachte omgang met hemelwater op de ruggen kan de waterketen bijdragen aan robuuste grondwatervoorraden. WBP6 zet daarom in op een verdere integratie van keten en systeem.

Inzetten op de waterketen van de toekomst

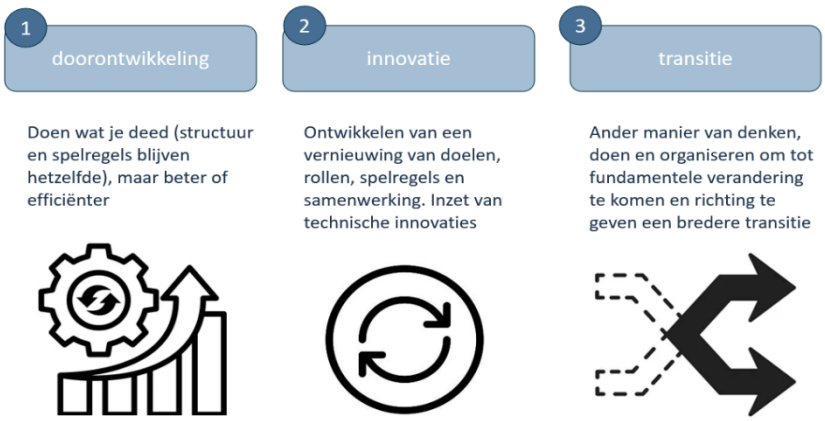
De waterketen moet richting 2050 fundamenteel veranderen om beter aan te sluiten op het watersysteem en bij te dragen aan schoon en voldoende water. De verandering gaat van een lineair systeem van zuiveren en afvoeren naar een circulair systeem waarbij water, energie en grondstoffen worden hergebruikt aansluitend bij de mogelijkheden en behoeften van het gebied. Van die waterketen van de toekomst zijn enkele bouwstenen al duidelijk. Waterhergebruik, een andere omgang met hemelwater en bronaanpak zullen in elk toekomstbeeld een belangrijke rol spelen. De precieze waterketen van de toekomst staat echter nog niet vast. Verschillende ontwikkelrichtingen zijn denkbaar waarvan nu nog niet te overzien is welke op de lange termijn het meest passend zal blijken. Investeringen werken echter vaak wel tientallen jaren door.

In deze WBP-periode wordt daarom de richting verder uitgewerkt, innovaties ontwikkeld en beproefd en worden tegelijkertijd concrete stappen gezet met no-regret maatregelen die passen binnen verschillende toekomstbeelden. Deze maatregelen zijn terug te vinden in de programmalijnen 5.5 en 5.6. Met deze werkwijze ontstaat ruimte om te leren en bij te sturen, zonder noodzakelijke veranderingen uit te stellen.

Veranderen langs drie parallelle sporen

De waterketen is kritieke infrastructuur die ook tijdens de transitie betrouwbaar moet blijven. Bestaande voorzieningen moeten nog enige tijd blijven functioneren totdat een volwaardig alternatief beschikbaar is. De verandering vindt daarom parallel plaats langs drie samenhangende sporen:

- Doorontwikkelen richt zich op het doelmatig en betrouwbaar beheren van de bestaande infrastructuur. Zuiveringen, transportleidingen en gemalen worden zodanig onderhouden en aangestuurd dat zij aan de gestelde eisen voldoen. Informatievoorziening en databeschikbaarheid worden op orde gebracht voor real-time monitoring en sturing.
- Innoveren betekent het doorvoeren van technologische en procesmatige vernieuwingen die de prestaties, duurzaamheid en doelmatigheid van de waterketen verbeteren. Van aanvullende zuiveringsstappen voor microverontreinigingen tot hergebruik van hemel- en afvalwater.
- Transformeren richt zich op het fundamenteel aanpassen van de waterketen richting 2050 en 2100. De keten ontwikkelt zich naar een infrastructuur die water, energie en grondstoffen integraal benadert en functioneert als schakel in het watersysteem. Dit vraagt om het opschalen van systeemveranderingen zoals bronaanpak, decentrale zuivering en effluenthergebruik, én om een ontwikkeling in governance. Veranderende rollen, nieuwe vormen van samenwerking en bekostiging tussen waterschap, gemeenten en drinkwaterbedrijf.

Figuur 1- type veranderopgave

Schoon en voldoende water als richtingwijzer

Vanuit de verdere integratie van waterketen en watersysteem staan schoon en voldoende water als kerntaken van het waterschap voorop. Voor schoon water stellen de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater (ERSA) en de KRW-doelen concrete eisen aan zowel het watersysteem als de keten. De visie op schoon en gezond water gaat verder en heeft een duidelijke ambitie voor 2030 en 2050: het volledig uitfaseren van milieuvreemde stoffen. Voor voldoende water is het terugleveren van schoon water aan het watersysteem een belangrijke doelstelling. Hier worden de komende jaren gerichte maatregelen voor genomen. Er wordt gewerkt aan bronaanpak, een passende inrichting van het watersysteem via KRW-maatregelen en de ontwikkeling van randvoorwaarden voor nieuwe toepassingen, zoals hemelwaterinfiltratie en hergebruik. Influentbeleid en monitoring worden verder uitgebouwd om beter zicht te krijgen op bronnen en effecten. Zo wordt steeds beter bepaald wat aan de bron kan worden aangepakt en waar aanvullende zuivering nodig blijft. Aanpak van risicovolle overstorten en hemelwateruitlaten zijn gericht op het voorkomen of vergaand reduceren van milieuvreemde stoffen om daarmee de waterkwaliteit te verbeteren. De Kallisto-aanpak wordt voortgezet.

Deze opgaven geven richting aan het beheer en de ontwikkeling van de waterketen en de bijbehorende assets. De waterketen wordt daarmee ook steeds nadrukkelijker gestuurd vanuit haar bijdrage aan het functioneren van het watersysteem als geheel. De keten kent echter ook interne doelen rond bijvoorbeeld weerbaarheid, energie, klimaat en circulariteit. Deze kunnen de doelen voor schoon en voldoende water versterken, maar er ook mee op gespannen voet staan. Zo kan maximaal hergebruik van effluent op korte termijn ten koste gaan van de basisafvoer die beken nodig hebben. De komende periode wordt daarom uitgewerkt hoe de verschillende doelen zich tot elkaar verhouden en welke prioriteiten en afwegingen daarbij horen. Waar nodig worden doelstellingen aangescherpt of bijgesteld op basis van nieuwe inzichten. Daarmee fungeren doelstellingen als richtingwijzer voor de verdere transformatie van de waterketen.

H5 ZEVEN PROGRAMMALIJNEN

Langs zeven programmalijnen zijn maatregelen geprogrammeerd. Ze krijgen invulling op gebiedsniveau: in gebiedsagenda's worden de programmalijnen verbonden met lokale kennis, eigenaarschap en uitvoeringskracht. Op de tijdlijn staan besluiten die in deze planperiode noodzakelijk zijn om resultaten te boeken.

In de programmalijnen is steeds 2030 een belangrijk jaartal. Dit volgt uit de handelingsperspectieven die in de WBP5-periode zijn vastgesteld, waarin 2030 is aangewezen als het omslagpunt in de watertransitie. Het waterschap geeft invulling aan het omslagpunt door in 2030 een vernieuwde waterschapsverordening vast te stellen, een watersysteemlegger vast te stellen, grondwaterbeleid vast te stellen en juridisch op te treden bij ruimtelijke plannen die niet passen bij een toekomstbestendige waterhuishouding. De verschillende programmalijnen maken inzichtelijk welke tussenstappen noodzakelijk zijn om daar te komen.

1. Ruggen, flanken en beekdalen sturen ruimtelijke ontwikkelingen

Om in 2050 een hersteld watersysteem te bereiken, moeten noodzakelijke ruimtelijke keuzes worden gemaakt, waarbij collega overheden bevoegd gezag zijn. Samenwerking tussen overheden is noodzakelijk om het principe water en bodem sturend te verankeren als randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen. Waterschap De Dommel vervult hierin een actieve rol.

Doel 2050	**Doel 2050: water en bodem sturend is randvoorwaarde bij alle ruimtelijke ontwikkelingen.**
WBP5-periode	Het waterschap stimuleert en ondersteunt initiatiefnemers in de beweging naar water en bodem sturend handelen. Koplopers worden gefaciliteerd met subsidies, compensatieregelingen, kennis, advies en uitvoeringscapaciteit (menskracht). Kennis over het gebied en water wordt actief gedeeld en gemeenten worden ruimtelijk geadviseerd.
2028	Het waterschap verkent hoe water en bodem sturend verankerd kan worden in omgevingsvisies/-programma's/-plannen en welke regels daarbij horen. Het waterschap: • Streeft naar gedeeld en gedragen eigenaarschap; • Positioneert zich als strategische samenwerkingspartner aan de nationale, provinciale en regionale 'ruimte-tafels'; • Biedt expertise aan op het gebied van ruimtelijke ordening voor gemeenten; • Pakt door op verankeren van water en bodem sturend in ruimtelijke plannen voor stedelijk en landelijk gebied: bij nieuwe ontwikkelingen is water en bodem randvoorwaarde, bij herinrichting is water en bodem sturend voor een klimaatadaptieve leefomgeving; • Stimuleert uniforme toepassing van een geoptimaliseerde klimaattool voor het toetsen van ruimtelijke ontwikkelingen; • Stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak zo breed mogelijk (onder andere waterpositief ontwikkelen); • Vervangt bij vaststelling van WBP6 de kaart 'Water en bodem sturend' (koppen, flanken en beekdalen) door de RWP-kaart (ruggen, flanken, beekdalen en polders). In geval de watersysteemeenheid verandert, wordt een overgangsregeling opgezet.
2029	Het waterschap en gemeenten ronden de verkenning af naar de verankering van water en bodem sturend werken in omgevingsvisies/-programma's/-plannen. Dit resulteert in een gedragen set regels voor de nieuwe waterschapsverordening, die de ondergrens van het watersysteem waarborgt. Het waterschap sluit samenwerkingsovereenkomsten af met gemeenten over de wijze waarop water en bodem sturend wordt verankerd in het ruimtelijk instrumentarium en daarmee randvoorwaarde is voor ruimtelijke ontwikkelingen.
2030	De waterschapsverordening wordt vernieuwd en afgestemd op de indeling van het watersysteem bestaande uit de eenheden ruggen, flanken en beekdalen. In de nieuwe waterschapsverordening krijgen beekdalen en lokale laagtes een primaire en prioritaire functie voor het watersysteem: waterberging en waterafvoer. Andere functies zijn alleen mogelijk als ze aantoonbaar geen negatieve impact hebben op de primaire functie voor

	het watersysteem. Het waterschap heeft een adviserende rol en geen inspanningsverplichting meer om in beekdalen en lokale laagtes andere functies te beschermen tegen wateroverlast. Het waterschap specificeert de bergingseis voor stedelijk gebied naar de drie eenheden (ruggen, flanken, beekdalen) en naar bestaand/nieuw stedelijk gebied. Stedelijk gebied en landelijk gebied worden integraal benaderd met aandacht voor waterkwantiteit en waterkwaliteit.
2031 - 2032	Het waterschap stemt het handelingskader en de watersysteemcheck voor hydrologisch positief ontwikkelen af op de nieuwe waterschapsverordening. Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening.
2033	80% van de gemeenten heeft water en bodem sturend verwerkt in de omgevingsvisies/-programma's/-plannen. In lijn met de gezamenlijke verkenning met het waterschap. Voor ruimtelijke ontwikkelingen is water en bodem sturend randvoorwaarde. Het waterschap ondersteunt gemeenten bij de afhandeling van zienswijzen en bezwaren tegen omgevingsvisies/-programma's/-plannen ten aanzien van water en bodem sturend.

2. Ruggen versterken als brongebieden

Om de ruggen te versterken als brongebieden moet de inrichting van het systeem zodanig veranderen dat er vrijwel geen water afgevoerd wordt. Dit vraagt om het sterk beperken van de afvoer via A-watergangen en om meer ruimte voor regenwater om de grond in te zakken. In gebiedsopgaven wordt lokaal uitgewerkt hoe gezocht hoe hemelwater optimaal kan worden vastgehouden en geïnfiltreerd. Het waterschap faciliteert deze opgaven samen met partners via investerings- en stimuleringsmaatregelen. Daarnaast wordt ingezet op het terugdringen van grondwateronttrekkingen. Zo functioneren de ruggen in 2050 als een duurzame brongebieden waar grondwatervoorraden worden aangevuld en de kwelstroom benedenstrooms weer op gang wordt gebracht.

Doel: in 2050 functioneren de ruggen weer als brongebieden en is de kwelstroming hersteld.	
WBP5 -periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • Brabant Water start de uitvoering van Drinkwaterlandschap Groote Heide. • In GGA Grenscorridor werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan. • Het waterschap start de pilot Ruggen voor teelten die minder afhankelijk zijn van beregening en voor een passende inrichting van het watersysteem. • Het waterschap voert een meldingsplicht voor grondwateronttrekkingen in. • Het waterschap beschouwt in WBP5 grondwateronttrekking niet langer als vanzelfsprekend.
Gehele planperiode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed.

	• Het waterschap past continu het watersysteem aan, zodat neerslag zo veel mogelijk kan infiltreren en langer in het gebied blijft.
2028	• De veldproeven binnen de pilot Ruggen worden opgeschaald. • De eerste lokale laagtes zijn heringericht en functioneren als infiltratiegebied. • Het waterschap en relevante gebiedspartners werken een nieuw toetsingskader uit voor vergunningen voor waterlozingen en -onttrekkingen. Vanaf 2028 verlenen zij nieuwe vergunningen tijdelijk en onder voorwaarden en heroverwegen zij deze periodiek. • Het waterschap evalueert de stimuleringsregeling en stemt deze af op WBP6. • De reductie-eis van 30% voor beregening in de landbouw uit het koersdocument beregeningsbeleid geldt voor het beheergebied als geheel. Deze opgave wordt vooral ingevuld op de ruggen, zodat op de flanken minder of geen reductie nodig is. • De watersysteemlegger wordt geïntroduceerd. • De pilot herwaarderen landbouwgrond wordt uitgebreid naar bergings- en infiltratiegebieden zoals lokale laagtes.
2029	• De pilotresultaten en de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de ruggen duurzaam als brongebied van schoon grondwater te laten functioneren.
2030	• De nieuwe waterschapsverordening bouwt vanaf 2030 bestaande onttrekkingen geleidelijk af, zodat de kwelstroming vanuit de ruggen in 2050 is hersteld. • De nieuwe waterschapsverordening stelt kwaliteitseisen aan lozingen naar oppervlakte- en grondwater.
2031- 2032	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschaps-verordening (2030). • Het waterschap neemt waar nodig zelf het initiatief voor aanpassingen aan het watersysteem.
2032	• Het waterschap start met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft. • Het waterschap schaalt toezicht en handhaving op en treedt meer normerend op.
2033	• Het waterschap heeft alle onttrekkingsvergunningen herzien, ingetrokken of opnieuw verleend.

3. Stuurbaar systeem op de flanken

Om de flanken een goed overgangsgebied tussen ruggen en beekdalen te laten zijn, moet water hier zo veel mogelijk worden vertraagd en vastgehouden. Dit vraagt om een herinrichting van het systeem, zodat zorgvuldig gestuurd kan worden op de balans tussen afvoeren en vasthouden. Dit creëert nieuwe gebiedsopgaven, waarbij gezocht wordt naar een lokale balans die zo goed mogelijk aansluit bij de verschillende lokale functies. Het waterschap faciliteert deze opgaven door samen met partners eigenaarschap te stimuleren om tot gedragen afspraken te komen. Daarnaast wordt ingezet op hergebruik en een goede kwaliteit van afstromend water om

de belasting benedenstrooms te beperken. Zo zijn de flanken in 2050 ingericht als een spons bij droogte en voeren ze bij hevige neerslag schoon water vertraagd af naar de beekdalen.

Doel: in 2050 functioneren de flanken als overgangsgebied tussen ruggen en beekdalen waarbij het oppervlakte- en grondwater zo veel mogelijk wordt vertraagd en vastgehouden. In extreme situaties stroomt er schoon oppervlaktewater vanaf de flanken richting de beekdalen.	
WBP5-periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • Het waterschap stelt het handelingskader voor A-watergangen vast. • Miniwaterschap Leende neemt eigen initiatief. • Het waterschap start de pilot Flanken om bouwstenen voor optimalisatie van het watersysteem te ontwikkelen. In GGA Grenscorridor werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend werken een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan.
Gehele planperiode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed.
2028	• De eerste veldproeven binnen de pilot Flanken zijn uitgevoerd en worden opgeschaald. • Het waterschap en relevante gebiedspartners werken een nieuw toetsingskader uit voor vergunningen voor waterlozingen en -onttrekkingen. Vanaf 2028 verlenen zij nieuwe vergunningen tijdelijk en onder voorwaarden en heroverwegen zij deze periodiek. • Het waterschap evalueert de stimuleringsregeling en stemt deze af op WBP6. • Het waterschap introduceert de watersysteemlegger.
2029	• De pilotresultaten, de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de flanken als stuurbaar systeem te laten functioneren.
2030	• De nieuwe waterschapsverordening stelt kaders aan herinrichting van het watersysteem op de flanken en kwaliteitseisen aan lozingen naar oppervlakte- en grondwater vanuit landbouw, stedelijk gebied en industrie.
2031	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening (2030). • Het waterschap stimuleert eigenaarschap en watergemeenschappen, zodat gebieden zelf op zoek gaan naar de lokale balans die zo goed mogelijk aansluit bij de verschillende lokale functies
2032	• De eerste koplopers en watergemeenschappen starten met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft. • De inrichtingsmaatregelen/bouwstenen voor de flanken worden geëvalueerd op basis van de pilots, GGA's en ervaringen van koplopers.
2033	• Er is voldoende grondwater beschikbaar voor natuur en landbouw • De reductiemaatregelen uit het Koersdocument Beregeningsbeleid zijn vooral op de ruggen gerealiseerd en daarom is er in droge periodes ruimte voor het gebruik van grondwater voor beregening op de flanken.

4. Beekdalen de ruimte geven

Om de beekdalen mee te laten bewegen met natte en droge perioden moet water hier de ruimte krijgen. Dit vraagt om een inrichting en een invulling van de aanwezige functies die passen bij steeds wisselende omstandigheden. De beekdalen moeten hogere grondwaterstanden kunnen accommoderen en in natte perioden ruimte bieden voor oppervlaktewater uit de rest van het gebied. De aanwezigheid van grote hoeveelheden natuur en KRW-wateren vragen daarnaast om

een betere waterkwaliteit via schoner effluent, minder belastende lozingen en minder uitspoeling. Zo vormen de beekdalen in 2050 de natuurlijke bufferruimte van het watersysteem.

Doel: in 2050 bewegen de beekdalen mee met natte en droge perioden. Beekdalen dragen bij aan veiligheid, ecologie en landschapskwaliteit.	
WBP5-periode	• Het waterschap voert een stimuleringsregeling uit. • In GGA-gebieden werken gebiedspartners op basis van water en bodem sturend een ruimtelijk plan uit, dat de gemeente vervolgens opneemt in het omgevingsplan.
Gehele periode	• Het waterschap stimuleert en ondersteunt koplopers maximaal bij water en bodem sturend handelen en deelt hun aanpak breed. • Het waterschap zet zich in voor realisatie beekherstel/KRW en natte EVZ volgens het door de provincie vastgestelde MOK programma.
2028	• Het waterschap introduceert de watersysteemlegger met begrenzing brede beekdalen. • De pilot herwaarderen landbouwgrond in beekdalen wordt voortgezet. • Drainagesystemen hebben geen drainerende werking meer.
2029	• De door het waterschap uitgevoerde beekherstelprojecten, de ervaringen uit de GGA en van koplopers vormen de basis voor een toetsingskader, beleid en een tijdpad om de beekdalen weer ruimte voor water te geven/kwel niet meer afvangen.
2030	• Door de nieuwe waterschapsverordening krijgen de beekdalen weer ruimte voor hogere grondwaterstanden; overstroming is een natuurlijk gegeven. Voor alle functies (gebruik volgt peil) geldt een ondergrens voor nieuwe ontwikkelingen: zij zijn alleen passend wanneer zij het watersysteem niet verslechteren en bij voorkeur versterken.
2031	• Het waterschap stemt de stimuleringsregeling af op de nieuwe waterschapsverordening (2030).
2032	• De eerste koplopers starten met definitieve aanpassingen aan het watersysteem, zodat kwel en neerslag zoveel mogelijk in het gebied blijft of vertraagd wordt afgevoerd. • De bouwstenen worden geëvalueerd op basis van de pilots, GGA's en ervaringen van koplopers.
2033	• De maatregelen uit het Koersdocument Brabantbreed Beregeningsbeleid zijn vooral op de ruggen gerealiseerd en zijn daarom minder van toepassing op de beekdalen. • Beregenen in beekdalen is niet meer nodig door permanent hoge grondwater-standen en uittredend kwel. • Het waterschap heeft een programma vastgesteld voor de aanleg van zuiveringsmoerassen, beekherstel 2e fase voor extra bodemophoging, beschaduwing en versterken natuurlijke dynamiek. • Beekherstelprojecten binnen het MOK programma zijn uitgevoerd. • Bestaande drainage is uitgefaseerd/werkt niet meer als gevolg van hoge grondwaterstanden. • Detailontwatering in beekdalen is zoveel mogelijk gedempt/verondiept.

5. Waterketen van de toekomst

In 2050 is de waterketen ontwikkeld van een systeem van zuiveren en lozen naar produceren en benutten. Gezuiverd water, energie en grondstoffen worden niet langer als reststromen gezien, maar als bronnen die waarde kunnen toevoegen aan het watersysteem of de maatschappij. Nieuwe voorzieningen om anders om te gaan met hemelwater en afvalwater zijn er echter niet direct. Dus terwijl de waterketen transformeert moet het huidige systeem nog enige tijd operationeel blijven tegen acceptabele risico's. De programmalijn helpt de organisatie om de eerste belangrijke keuze op het transitiepad te nemen in 2030. Zo is de waterketen van de toekomst afgestemd om positief bij te dragen aan het watersysteem.

Doel 2050	**In 2050 is de waterketen ontwikkeld van een systeem van zuiveren en lozen naar produceren en benutten. Gezuiverd water, energie en grondstoffen worden niet langer als reststromen gezien, maar als bronnen die waarde toevoegen aan het watersysteem of de maatschappij.**
WBP5-periode	Het waterschap houdt kritieke assets in stand en introduceert assetmanagement als integraal sturingsmodel voor de waterketen. Eerste verkenningen naar hergebruik van gezuiverd water zijn uitgevoerd.
2028 - 2029	• Het waterschap stelt een integraal realtime meet- en monitoringsplan op voor waterkwaliteit en -kwantiteit (waterketen en -systeem). Zodat er inzicht komt in de effecten van bronaanpak, afkoppelen en de effectiviteit van de zuiveringen. • Het waterschap bespreekt met waterketenpartners de governance en het eigenaarschap binnen de waterketen, gericht op de taakverdeling voor de toekomstige opgave. • Het waterschap stelt een instandhoudingsstrategie op voor de kritieke infrastructuur • Het waterschap werkt samen met gemeenten de hydraulische nullijn voor het afvalwatertransport uit tot samenwerkingsafspraken, om uitbreiding van het huidige systeem als gevolg van ruimtelijke opgaven te voorkomen. Hierbij wordt de afkoppeldoelstelling in stedelijk gebied geëvalueerd. • Het waterschap voert gebiedsgerichte verkenningen uit naar vraag en aanbod van gezuiverd water en vertaalt deze naar kansrijke toepassingen en locaties. • Het waterschap realiseert de eerste demonstratie van waterhergebruik en levering van water op maat. • De voorbereiding van de vierde zuiveringstrap start. • Het totaalbeeld van de verschillende watertransitiepaden is beschikbaar, als voorbereiding op de eerste keuze van het transitiepad.
2030	• **Eerste keuze van het transitiepad:** het bestuur stelt doelstellingen vast voor waterkwaliteit, bronaanpak, hergebruik en aanvullende zuivering. Het investeringsprogramma wordt bijgesteld op basis van de gemaakte keuze.
2031-2032	• De eerste opschalingsprojecten voor waterhergebruik, decentrale zuivering en bronaanpak starten in lijn met het gekozen transitiepad. • Het waterschap evalueert de transitie van de waterketen, als input voor WBP7.
2033	• De eerste RWZI's leveren water op maat voor landbouw, natuur en/of industrie.

6. Schoon en gezond water

Om in 2050 een schoon en gezond watersysteem te hebben, moeten zowel de chemische als ecologische waterkwaliteit verbeteren. Dit vraagt om een meervoudige aanpak, gericht op de verschillende bronnen en gedifferentieerd per eenheid (ruggen, flanken, beekdalen). Binnen de waterketen ligt de nadruk primair op bronaanpak, monitoring en toezicht, waar nodig aangevuld met extra zuiveringsstappen. Bij verontreiniging door uitspoeling ligt de nadruk op bronaanpak en waar nodig aanscherping van maatregelen. Aanvullend worden maatregelen genomen om de KRW-doelen te behalen (zie bijlage). Voor waterkwaliteit die van buiten het beheergebied komen (o.a. Vlaanderen), zet het waterschap in op samenwerking met andere partijen. Zo is de waterkwaliteit in 2050 op orde en ondersteunt schoon water de verschillende functies van het water- en bodemsysteem.

Doel 2050	**In 2050 is de waterkwaliteit op orde om alle functies van het landschap te ondersteunen. Verontreinigingen worden bij de bron aangepakt.**
WBP5-periode	Visie op schoon en gezond water is vastgesteld in 2025.
2028	• Het waterschap actualiseert het influentbeleid (*Doelmatige werking zuiveringstechnische werken*) op microverontreinigingen en circulariteitsdoelstellingen, zodat specifieke stoffen bij indirecte lozingen kunnen worden verboden.

	• Het waterschap ontwikkelt samen met partners kaders en handelingsperspectief voor de waterkwaliteit van afstromend (afgekoppeld) hemelwater. • Het waterschap stelt een integraal realtime meet- en monitoringsplan op voor waterkwaliteit en -kwantiteit. • Het waterschap richt samen met de omgevingsdienst en gemeenten de aanpak van indirecte lozingen in conform het plan van aanpak Schone Maaswaterketen. • Het waterschap stelt een actualisatiefrequentie vast voor vergunde directe lozingen en screent de effluentkwaliteit risicogestuurd. • Het waterschap zet de samenwerking met Vlaamse partners voort om de grensoverschrijdende opgave rond nutriënten en microverontreinigingen gezamenlijk aan te pakken en te vertalen naar concrete afspraken. • Het waterschap zet de Kallisto-aanpak voort en ontwikkeld deze door naar een bredere aanpak van de emissies vanuit de waterketen op het systeem (overstorten, effluent en hemelwateruitlaten). • Het waterschap levert de bijdrage aan de KRW-impuls Brabant
2029	• Het waterschap start de uitwerking van de waterschapsverordening op het thema waterkwaliteit, inclusief vergunningenbeleid en heffingsverordening. • Monitoringsresultaten worden ingezet om aanscherping op bronaanpak inzichtelijk te maken en te komen tot handelingsperspectief voor probleemstoffen. • Het waterschap voert structurele influentscreening uit op alle RWZI's en op strategische plekken in het transportsysteem. • - Het waterschap bepaalt waterkwaliteitseisen per gebiedstype (ruggen, flanken, beekdalen).
2030	• De herziene waterschapsverordening op het thema waterkwaliteit wordt vastgesteld, inclusief vergunningenbeleid en heffingsverordening. • Het waterschap evalueert de effectiviteit van bronaanpak op basis van monitoring en stelt waar nodig de koers bij.
2031 - 2032	• Het waterschap herziet bestaande lozingsvergunningen op basis van de nieuwe waterschapsverordening. • Het waterschap creëert een totaalbeeld van probleemstoffen.
2033	• Er is zicht op welke probleemstoffen via bronaanpak en welke via end-of-pipe worden aangepakt. De koers voor WBP7 is hiermee onderbouwd.

7. Waterbewustzijn

De watertransitie vraagt om meer dan technische oplossingen alleen. Om ons watersysteem toekomstbestendig te maken, is ook een verandering nodig in de manier waarop inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden omgaan met water. Waterbewustzijn is daarom een zelfstandige programmalijn die de maatschappelijke omslag naar waterbewust gedrag en zelfredzaamheid stimuleert.

Onderzoek laat zien dat gedrag niet alleen wordt bepaald door kennis en rationele afwegingen. Emotie, waarden, normen en de mate waarin mensen zich persoonlijk verantwoordelijk voelen zijn minstens zo belangrijk. De waarde van water gaat daarmee verder dan alleen de economische of praktische waarde. Water is de basis voor een gezonde leefomgeving, natuur, landbouw, recreatie en onze toekomstige welvaart.

Deze programmalijn richt zich op een maatschappelijke omslag: van weten naar doen, van korte termijn naar lange termijn en van afhankelijkheid naar zelfredzaamheid. Het uiteindelijke doel is een samenleving waarin waterbewust handelen net zo vanzelfsprekend wordt als afval scheiden, energie besparen of verkeersveilig gedrag vertonen. Het draait dus om gedragsverandering; kennis over water en de dagelijkse keuzes van inwoners, bedrijven en organisaties zijn van

belang. Denk aan minder drinkwater gebruiken in huis en tuin, productieprocessen zuiniger inrichten en water vanzelfsprekend meenemen in ruimtelijke afwegingen.

Het gaat ook over zelfredzaamheid: het vermogen van inwoners, bedrijven en organisaties om zelf maatregelen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor de gevolgen van veranderende wateromstandigheden. De opgave is groter dan het waterschap; klimaatverandering vraagt ook om aanpassingsvermogen van andere partijen.

Doel: in 2050 houden inwoners, bedrijven en overheden houden vanzelfsprekend rekening met water in hun keuzes voor wonen, werken, ondernemen en recreëren. Zij begrijpen de waarde van water, weten welke invloed hun handelen heeft op het watersysteem en nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen rol.	
WBP5	• Communicatiebeleid 2024-2027 - Focus op watertransitie: van beweging naar actie • Participatieverordening Waterschap De Dommel (2021): Waarom willen we met onze omgeving samenwerken en wat vinden we belangrijk in het samenspel?
2028 - 2029	• Het waterschap ontwikkelt een strategie hoe waterbewust handelen en samenredzaamheid worden versterkt binnen het beheergebied. Hierbij worden de ervaringen meegenomen van andere waterschappen, Vlaanderen en ervaringen in lopende pilots: • Het water zet programma rond publieksparticipatie voort (zoals Zandleij aanpak, Rik on Tour via Brabants netwerk medicijnresten uit water). Doel is om toe te werken naar vijf locaties waar effectief campagnes worden ingezet ten behoeve van gedragsverandering bewustwording. • Vanuit de Circulaire Watercoalitie Brabant werken we met partners aan concreet bewustzijn van inwoners rond waterbesparing, bronaanpak en waterhergebruik. Evenementen zien we hier als 'window to society' waarbij zichtbaar te maken wat anders omgaan met water betekent, mensen erbij te betrekken en van daaruit verder op te schalen. • Activiteiten van de Waterbank worden verder gestimuleerd als vehikel om groenblauwe economie te ondersteunen. • Er wordt onderzocht of samen met partners een andere leerstrategie wordt ontwikkeld dan bezoeken aan de zuivering.
2030-2033	• Ontwikkelen en implementeren van de strategie. Vervolgens volgt de cyclus van monitoren, evalueren en aanpassen.

5.1 Van programmalijnen naar uitvoeringsplan

WBP6 legt de strategische koers, doelen en programmalijnen vast. De vertaling naar concrete activiteiten, verantwoordelijkheden, capaciteit, middelen, risico's en beslismomenten zal worden verkend in het uitvoeringsplan dat zal worden opgesteld n.a.v. dit document en de jaarlijkse programmering. Daarin wordt zichtbaar welke doelen uit hoofdstuk 4 prioriteit krijgen, waar programmalijnen samenkomen, welke bijdrage gebiedspartners leveren en welke bestuurlijke keuzes nodig zijn. Daarmee blijft het WBP een strategisch plan en kan de uitvoering worden aangepast wanneer kennis, omstandigheden of middelen veranderen.

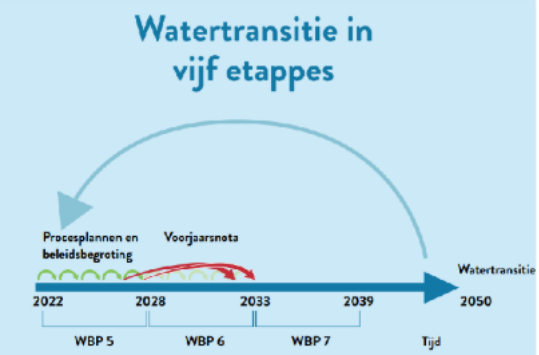
De programmalijnen vormen samen het maatregelenprogramma waarmee het waterschap invulling geeft aan zijn wettelijke taken en de doelen van WBP6. Met WBP6 wordt beoogd de juridische uitwerking en borging van de watertransitie (in lijn met de Nota

Handelingsperspectieven) alvorens 2030 te bewerkstelligen. WBP6 is van belang voor de voorzienbaarheid hiervan.

H6 DOELSTURING

De weg naar een toekomstbestendig watersysteem in 2050 is een route met meerdere etappes. WBP5 was de eerste etappe, WBP6 de volgende.

Op weg richting 2050 wordt geleerd wat werkt, wat kan worden versneld en waar moet worden bijgestuurd. De inhoudelijke stappen zijn hierin cruciaal, maar de organisatieontwikkeling is een voorwaarde om die stappen te kunnen behalen. Er zal kritisch worden gekeken naar wat werkt en niet werkt, welk gedrag en werkprocessen er nodig zijn om de doelen te realiseren.

Reflectie op de genomen stappen is een belangrijk onderdeel van het leren van die lessen en is standaard onderdeel van sturen, leren en verbeteren.

6.1 Tussenevaluatie WBP5

Als lerende organisatie worden de lessen meegenomen die in de WBP5-periode zijn geleerd. Uit de tussenevaluatie WBP5 zijn een aantal leerpunten naar voren gekomen:

Het is helpend als de hoofddoelen SMART zijn geformuleerd en de beoogde effecten en eindresultaten daaraan gekoppeld zijn. Daarnaast wordt inhoudelijk sturen gemakkelijker als de drie leidende principes concreet zijn gemaakt.

1. Elke druppel vasthouden en infiltreren waar deze valt
2. Schoon water moet schoon blijven
3. Functies passen zich aan het bodem- en watersysteem aan

Doelsturing, integraal programmeren en prioriteren en goede informatie helpen om keuzes zichtbaar en uitlegbaar te maken. Zo gaat doelsturing over *waarop wordt gestuurd*: de maatschappelijke doelen en effecten die Waterschap De Dommel wil bereiken. Integraal programmeren en prioriteren gaat over *hoe keuzes worden gemaakt*: welke maatregelen Waterschap De Dommel eerst uitvoert, welke later kunnen en hoe beschikbare capaciteit, tijd en middelen worden ingezet. Informatie en sturing gaat over *wat daarvoor nodig is*: inzicht in doelen, resultaten, risico's, middelen en voortgang om keuzes te onderbouwen, te monitoren en waar nodig bij te sturen.

Met de programmalijnen wordt de eerste aanzet gedaan. Vervolgens worden deze concreet gemaakt in een adaptief uitvoeringsplan. Via de planning- en controlcyclus wordt de voortgang gevolgd en is bijsturing mogelijk.

6.2 Instrumentarium voor de watertransitie

In de programmalijnen wordt duidelijk wat de koers van de watertransitie inhoudt. Nog niet alles is duidelijk, maar wel dat dit een transformatie vereist van het watersysteem, samen met

de omgeving. Om dit soort veranderingen concreet te maken is een aanpak nodig dat differentieert per watersysteemeenheid (ruggen, flanken en beekdalen). Alleen met een passende combinatie van instrumenten zijn de doelstellingen te halen. In dit WBP wordt daarom instrumenten geïntroduceerd die in samenhang en overstijgend over de programmalijnen ingezet worden om de doelen te halen:

- **Watervisie:** De watervisie *Wat Water Wil* beschrijft wat watersysteemherstel betekent op lange termijn en wat dit inhoudt voor de omgeving. De visie dient ter inspiratie en geeft op gebiedsniveau concreet richting aan koplopers.
- **Watersysteemlegger:** De huidige legger laat vooral zien waar watergangen, kunstwerken, keringen en bergingsgebieden liggen en welke afspraken daarvoor gelden. Voor de watertransitie is ook een meer toekomstgericht beeld nodig. Daarom verkent het waterschap of naast de legger, een watersysteemlegger kan worden ontwikkeld die in beeld brengt welke landschapsonderdelen logisch geschikt zijn voor welke transitiedoelen. Dit instrument geeft richting aan de ontwikkeling van de eigen assets en met wie het waterschap in gesprek moet gaan en afspraken maken.
- **Watertransitiecheck:** De transitiecheck wordt in deze planperiode verder uitgewerkt als instrument om interne keuzes te beoordelen. Zo kunnen bestuurlijke besluiten, intern beleid en investeringsbesluiten systematisch worden gewogen in hoeverre ze bijdragen aan de watertransitie.
- **Klimaattool:** gemeenten in het beheergebied zijn gestart met de ontwikkeling van een eigen klimaattool. Het waterschap ondersteunt dit initiatief met kennis, expertise en een regionaal netwerk. Specifiek wordt ingezet op het stimuleren van integraliteit op gebiedsniveau en het inbedden van watertransitieproof handelen, bijvoorbeeld door niet benedenstrooms af te wentelen, tenzij hier concrete afspraken over worden gemaakt.
- **Waterschapsverordening:** De waterschapsverordening stelt regels om het watersysteem te beschermen. Vergunningverlening vertaalt die regels naar concrete situaties rond waterkwantiteit en -kwaliteit. Om in 2030 meer kaderstellend de watertransitie te kunnen ondersteunen, moet de verordening dan bijgesteld zijn. Daarbij wordt onderzocht hoe nieuwe vergunningen tijdelijk kunnen worden verleend, welke mogelijkheden er zijn om bestaande vergunningen periodiek te herzien en vanaf wanneer dit juridisch mogelijk is.
- **Grondinstrumentarium:** Grond is belangrijk voor de watertransitie. Voor systeemherstel is ruimte nodig, terwijl de druk op grondmarkt toeneemt. Het waterschap beschikt over meerdere instrumenten om grondpositie te verwerven of doelen te verwezenlijken op grond van anderen. De voorkeursroute is samenwerking door vrijwillige afspraken en de inzet van stimuleringsregelingen. Waar publieke waterdoelen anders niet haalbaar zijn, kan echter ook dwingend instrumentarium aan de orde komen. Per gebied wordt gekozen voor de combinatie die uitvoerbaar, doelmatig en uitlegbaar is.
- **Influentbeleid:** De samenstelling en hoeveelheid van het influent bepalen in hoge mate de prestaties en kosten van afvalwaterzuiveringen. Vanuit de watertransitie zet het waterschap daarom sterker in op bronaanpak en het weren van ongewenste stoffen uit de afvalwaterketen. Met influentbeleid kijkt het waterschap niet alleen naar wat de zuivering uitkomt, maar stelt het ook kaders voor wat erin komt. Samen met gemeenten en bedrijven worden afspraken gemaakt over de samenstelling van het afvalwater. Waar nodig worden deze vastgelegd in vergunningen en maatwerkbesluiten.

Zo werkt de koers uit WBP6 zorgvuldig en navolgbaar door in concrete maatregelen, besluiten en eventuele rechtsgevolgen.

6.3 Programmeren en prioriteren

Omdat niet alle doelen gelijktijdig gerealiseerd kunnen worden, vraagt de watertransitie om een transparante manier van programmeren en prioriteren waarbij doelen, capaciteit, tijd, risico's en middelen in samenhang worden afgewogen, rekening houdend met al geldende afspraken zoals die voor de KRW (kaderrichtlijn water), Natura 2000 en de MOK (maatwerkovereenkomst met de provincie). De programmalijnen worden gebiedsgericht uitgewerkt in prioritaire gebieden. En zo samengebracht in één investerings- en uitvoeringsafweging.

Sturing en planning- en control

De doelen en maatregelen uit WBP6 worden ondergebracht in een samenhangende doelenstructuur (Doelen (Resultaat) Inspanningen Netwerk), waarin de onderlinge verbanden tussen doelen, opgaven en maatregelen zichtbaar worden. Dit wordt verankerd in de planning en control cyclus, zodat zichtbaar wordt welke maatregelen bijdragen aan welke waterdoelen en waar middelen het meeste impact hebben. De sturingslijn en bijbehorende informatievoorziening en werkwijze worden stapsgewijs doorontwikkeld en zijn rond 2030 ingebed. Programmeren en prioriteren binnen het watersysteem en assetmanagement binnen de waterketen groeien toe naar één gezamenlijke sturingslijn.

Risico's

Afhankelijkheid van grond en zeggenschap
Voor infiltratie, waterberging en beekherstel en uitbreiding van de waterketen is ruimte/grond nodig. Wanneer grond niet tijdig beschikbaar komt vertragen maatregelen. De grondpositie is daarom onderdeel van de integrale prioritering en programmering.

Onbedoelde neveneffecten van instrumenten
Regelingen, vergoedingen en overgangstermijnen kunnen gedrag oproepen dat de watertransitie niet dient. Nieuw en bestaand instrumentarium moet worden getoetst op ontwijkgedrag, afwenteling. Stimuleringsregelingen moeten een heldere route bevatten van stimuleren naar normeren.

Juridische houdbaarheid, voorzienbaarheid en rechtszekerheid
De koers uit WBP6 krijgt pas juridische werking via afzonderlijke besluiten en procedures.

Transparante communicatie
De watertransitie vraagt om duidelijke keuzes vanuit het algemeen belang. Het waterschap licht deze keuzes tijdig en zorgvuldig toe en maakt inzichtelijk wat zij betekenen voor betrokkenen. Tijdige, eerlijke en consequente communicatie versterkt het begrip voor deze noodzakelijke keuzes en het vertrouwen in de watertransitie.

BIJLAGE- BEGRIPPENLIJST

Met deze begrippenlijst wordt niet beoogd om de juridische definities van de begrippen weer te geven of hieraan afbreuk te doen, maar wordt beoogd de leesbaarheid van het waterbeheerprogramma ten goede te komen.

Adaptief programmeren
Een manier van programmeren waarbij maatregelen binnen vooraf vastgestelde doelen kunnen worden aangepast aan nieuwe kennis, veranderende omstandigheden en de mogelijkheden in een gebied. Als uitvoering op de ene locatie niet mogelijk is, wordt bekeken of een maatregel op een andere geschikte locatie kan worden gerealiseerd.

Afkoppelen
Het scheiden van hemelwater van de bestaande gemengde riolering, zodat het water lokaal kan worden vastgehouden, geïnfiltreerd of afgevoerd.

Afvalwaterketen
Het geheel van inzameling, transport en zuivering van afvalwater. Binnen WBP6 wordt de afvalwaterketen steeds meer verbonden met het watersysteem en met mogelijkheden voor hergebruik van water, energie en grondstoffen.

Assetmanagement
Een integrale manier van sturen op het functioneren, onderhouden, vernieuwen en vervangen van infrastructuur en andere bedrijfsmiddelen. Binnen de waterketen wordt assetmanagement verbonden met doelen voor schoon en voldoende water, betrouwbaarheid, energie, klimaat en circulariteit.

Beekdal
Het lagere deel van het landschap waar grondwater, oppervlaktewater en afstromend regenwater samenkomen. Beekdalen zijn van nature natte en dynamische gebieden met ruimte voor stroming, overstroming, kwel, waterberging en beeknatuur.

Beheergebied
Het geografische gebied waarbinnen het waterschap zijn wettelijke taken uitvoert en verantwoordelijk is voor het regionale watersysteem en de zuivering van stedelijk afvalwater. In WBP6 betreft dit het Dommelgebied.

Beregeningsbeleid
Het beleid voor het onttrekken en gebruiken van grondwater voor beregening. Het beleid richt zich op duurzaam grondwatergebruik, herstel van grondwatervoorraden en een gebiedsgerichte uitwerking die rekening houdt met ruggen, flanken en beekdalen.

Brede welvaart
Een manier van kijken en afwegen waarbij gezondheid, leefkwaliteit, natuur, landschap, economie en de gevolgen voor andere beleidsterreinen en toekomstige generaties in samenhang worden meegewogen. Brede welvaart is geen afzonderlijke opgave, maar een perspectief om de maatschappelijke waarde van keuzes zichtbaar te maken.

Bronaanpak
Het voorkomen of verminderen van verontreiniging op de plek waar deze ontstaat, voordat stoffen in de afvalwaterketen, het grondwater of het oppervlaktewater terechtkomen. Bronaanpak heeft binnen WBP6 de voorkeur boven het achteraf verwijderen van vervuiling.

Circulariteit
Het zo veel mogelijk behouden en opnieuw benutten van water, energie en grondstoffen, zodat deze niet

als afval- of reststroom verloren gaan. In de waterketen betekent dit onder meer terugwinning van energie en grondstoffen en hergebruik van gezuiverd water.

Datagedreven werken
Het baseren van keuzes op feitelijke en actuele gegevens en modellen. Door gegevens en kennis gestructureerd vast te leggen, werkt het waterschap vanuit een gezamenlijke informatiebasis en kan het besluiten beter onderbouwen en sneller reageren op ontwikkelingen.

Doelsturing
Sturing vanuit de maatschappelijke doelen en effecten die het waterschap wil bereiken. Doelsturing maakt zichtbaar waarop wordt gestuurd en verbindt doelen, maatregelen, resultaten, risico's, capaciteit en middelen.

Effluent
Gezuiverd afvalwater dat na behandeling door een rioolwaterzuiveringsinstallatie wordt teruggebracht in het oppervlaktewatersysteem of wordt benut voor een andere toepassing. De kwaliteit en hoeveelheid van effluent beïnvloeden het functioneren en de waterkwaliteit van beken.

Flanken
De overgangsgebieden tussen de hogere ruggen en de lagere beekdalen. Op de flanken kan water tijdelijk worden vastgehouden, vertraagd, gebufferd en schoon worden doorgeleid. De flanken vormen daarmee de spons en een stuurbaar onderdeel van het watersysteem.

Gebiedsagenda
Een gebiedsgerichte set van afspraken over doelen, maatregelen, verantwoordelijkheden, fasering, financiering en monitoring tussen het waterschap en gebiedspartners. In gebiedsagenda's worden de programmalijnen verbonden met lokale kennis, eigenaarschap en uitvoeringskracht.

Gebiedsgericht werken
Wateropgaven in samenhang met andere vraagstukken aanpakken binnen een herkenbaar gebied. Het waterschap sluit daarbij aan bij de kenmerken, belangen, initiatieven en ontwikkelmogelijkheden van het gebied en werkt met gebiedspartners aan integrale oplossingen.

Grondinstrumentarium
De privaatrechtelijke en publiekrechtelijke mogelijkheden waarmee het waterschap grond beschikbaar kan krijgen of waterdoelen op grond van anderen kan realiseren. De voorkeursroute is samenwerking via vrijwillige afspraken en stimuleringsregelingen; waar publieke waterdoelen anders niet haalbaar zijn, kunnen publiekrechtelijke bevoegdheden of andere wettelijke instrumenten worden ingezet.

Grondwatergestuurd peilbeheer
Een manier van peilbeheer waarbij aanvoer, vasthouden en afvoer van water worden afgestemd op de gewenste grondwaterstanden en de lokale omstandigheden. Hiermee wordt op de flanken gezocht naar een balans tussen grondwateraanvulling, waterbeschikbaarheid en het voorkomen van overlast.

Hemelwater
Regenwater en ander neerslagwater. Binnen WBP6 geldt als uitgangspunt dat schoon hemelwater zo veel mogelijk lokaal wordt vastgehouden en geïnfiltreerd en niet onnodig via de riolering naar een zuivering wordt afgevoerd.

Hydrologisch positief ontwikkelen
Ruimtelijk ontwikkelen op een manier die het functioneren van het water- en bodemsysteem niet verslechtert en bij voorkeur versterkt. Dit betekent onder meer dat water lokaal wordt vastgehouden, infiltratie wordt bevorderd en negatieve effecten niet benedenstrooms worden afgewenteld.

Influent
Het afvalwater dat een rioolwaterzuiveringsinstallatie binnenkomt. De samenstelling en hoeveelheid van het influent bepalen in belangrijke mate de prestaties en kosten van de zuivering.

Influentbeleid
Het beleid waarmee het waterschap stuurt op de hoeveelheid en samenstelling van het afvalwater dat de zuivering binnenkomt. Het beleid richt zich op bronaanpak, het weren van ongewenste stoffen en afspraken met gemeenten en bedrijven, zo nodig vastgelegd in vergunningen en maatwerkbesluiten.

Infiltratie
Het in de bodem zakken van water. Infiltratie draagt bij aan het aanvullen van het grondwater, het beperken van versnelde afvoer en het beschikbaar houden van water voor drogere perioden.

Kaderrichtlijn Water (KRW)
De Europese richtlijn die doelen stelt voor de ecologische en chemische kwaliteit van oppervlaktewater en de kwaliteit van grondwater. De uitvoering vindt plaats via stroomgebiedbeheerplannen en maatregelen per waterlichaam.

Kallisto-aanpak
De aanpak van Waterschap De Dommel om de belasting van het oppervlaktewater vanuit de afvalwaterketen terug te dringen. De focus ligt op emissies vanuit overstorten, RWZI's en andere waterketenonderdelen, met als doel de waterkwaliteit in beken zoals de Dommel te verbeteren.

Klimaatadaptatie
Het aanpassen van de leefomgeving en het water- en bodemsysteem aan de gevolgen van klimaatverandering, waaronder droogte, hitte, extreme neerslag, hoge waterstanden en wateroverlast.

Kwel
Grondwater dat vanuit de ondergrond naar het maaiveld of het oppervlaktewater stroomt. Binnen het Dommelgebied ontstaat kwel mede door water dat op de ruggen infiltreert en op lager gelegen delen van het watersysteem weer aan de oppervlakte komt.

No-regretmaatregel
Een maatregel die binnen verschillende mogelijke toekomstbeelden nuttig en verantwoord is, ook wanneer nog niet vaststaat hoe de uiteindelijke inrichting van het watersysteem of de waterketen eruitziet.

Opgavegericht werken
Werken vanuit het maatschappelijke doel dat moet worden bereikt, waarbij verschillende taken, processen, deskundigheden en instrumenten in samenhang worden ingezet. De opgave staat centraal en niet de indeling van de organisatie.

Participatie
Het betrekken van inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden bij het ontwikkelen van gebiedsplannen, waterbeheer en besluiten. Het waterschap kiest voor participatie op maat, passend bij de aard van de opgave.

Planning- en-controlcyclus
De cyclus waarin doelen, maatregelen, middelen, resultaten, risico's en voortgang met elkaar worden verbonden, gevolgd en waar nodig bijgestuurd. WBP6 wordt via deze cyclus gekoppeld aan programmering en bestuurlijke besluitvorming.

Programmalijn
Een samenhangende reeks maatregelen en beslismomenten waarmee gedurende de planperiode aan een

doel voor 2050 wordt gewerkt. De programmalijnen worden gebiedsgericht uitgewerkt en later vertaald naar activiteiten, verantwoordelijkheden, capaciteit, middelen en planning.

Regeneratief watersysteem
Een watersysteem dat niet alleen bestand is tegen verstoringen, maar zichzelf kan herstellen en versterken. Het houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan, verbetert de waterkwaliteit, ondersteunt biodiversiteit en versterkt de natuurlijke functies van het landschap. Daardoor neemt de kwaliteit en het functioneren van het systeem in de tijd toe.

Regionaal watersysteem
Het samenhangende geheel van regionale oppervlaktewateren, het daarmee verbonden grondwater en de bijbehorende waterstaatswerken dat door het waterschap wordt beheerd. Het systeem vormt de basis voor schoon, voldoende en veilig water en een klimaatbestendige leefomgeving.

Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI)
Een installatie waarin stedelijk afvalwater wordt gezuiverd voordat het als effluent wordt geloosd of opnieuw wordt gebruikt. In de waterketen van de toekomst kunnen RWZI's zich verder ontwikkelen tot plekken waar ook water, energie en grondstoffen worden teruggewonnen en benut.

Robuust watersysteem
Een watersysteem dat ook onder extreme omstandigheden blijft functioneren en beter bestand is tegen droogte, extreme neerslag en piekafvoeren. Het houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan en biedt ruimte aan water waar dat nodig is.

Ruggen
De hogere zandgronden in het Dommelgebied waar regenwater in de bodem kan zakken en het grondwater kan aanvullen. De ruggen functioneren als brongebieden van het watersysteem en beïnvloeden de hoeveelheid en kwaliteit van het water op de flanken en in de beekdalen.

Sponswerking
Het vermogen van bodem en landschap om neerslag op te nemen, tijdelijk vast te houden en vertraagd af te geven. Een goede sponswerking draagt bij aan grondwateraanvulling, vermindering van droogte en beperking van piekafvoeren.

Stroomgebied
Een gebied waarbinnen neerslag en grond- en oppervlaktewater via een samenhangend watersysteem naar dezelfde beek, rivier of ander uitstroompunt bewegen. Het waterschap gebruikt stroomgebieden als basis voor het afbakenen van gebiedsprocessen.

Uitvoeringsplan
De nadere uitwerking van WBP6 vraagt om een zorgvuldige bestuurlijke scenarioafweging tussen tijd (doelbereik richting 2050), middelen (beschikbare budgetten in de periode 2028-2033) en kwaliteit (de aanpak). Het uitvoeringsplan brengt deze scenarioafwegingen concreet in beeld en maakt inzichtelijk welke keuzes beschikbaar zijn om de ambities op een verantwoorde wijze te realiseren.

Veerkrachtig watersysteem
Een watersysteem dat zich kan herstellen en kan omgaan met veranderende omstandigheden en daarbij zijn functies zo veel mogelijk behoudt. Het systeem houdt water langer vast, vult bodem en grondwater aan, beschermt schoon water en geeft ruimte aan water waar dat nodig is.

Waterbewust handelen
Keuzes en gedrag van inwoners, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties die bijdragen aan water vasthouden, schoon water beschermen, zuinig watergebruik en het beperken van schade door

droogte of wateroverlast. Het gaat niet alleen om kennis, maar vooral om de toepassing daarvan in dagelijkse keuzes.

Water en bodem sturend
Het principe dat inrichting en gebruik van de leefomgeving aansluiten bij wat het water- en bodemsysteem op lange termijn kan dragen. Niet iedere functie past overal; het natuurlijke systeem geeft richting aan ruimtelijke en economische keuzes.

Waterbeheerprogramma (WBP)
Het wettelijk verplichte programma waarin het waterschap zijn strategische koers, doelen, maatregelen en randvoorwaarden voor het regionale watersysteem vastlegt. WBP6 geldt voor 2028-2033 en bevat een doorkijk naar 2050.

Waterberging
Het tijdelijk opvangen en vasthouden van water om piekafvoeren en wateroverlast te beperken en het water waar mogelijk later beschikbaar te houden. Beekdalen, lokale laagtes en groenblauwe ruimten kunnen hiervoor een belangrijke functie vervullen.

Waterketen
Het samenhangende systeem voor de inzameling, het transport, de zuivering en de eventuele herbenutting van afvalwater en hemelwater. De waterketen beïnvloedt zowel de waterkwaliteit als de waterbeschikbaarheid en vormt binnen WBP6 een integraal onderdeel van het watersysteem.

Waterlichaam
Een door de Kaderrichtlijn Water aangewezen en begrensd oppervlaktewater- of grondwaterlichaam waarvoor binnen de Kaderrichtlijn Water doelen, maatregelen en rapportageverplichtingen gelden.

Waterrobuust
Zodanig ingericht dat een gebied, functie of gebouw kan omgaan met hogere waterstanden, overstroming of andere veranderende wateromstandigheden zonder onaanvaardbare gevolgen voor het watersysteem of het gebruik.

Waterschap
Een functionele overheid die verantwoordelijk is voor het beheer van het regionale watersysteem, het zuiveren van stedelijk afvalwater en het beperken van de gevolgen van droogte, wateroverlast en extreme neerslag.

Waterschapsverordening
De verordening waarin het waterschap regels stelt om het watersysteem te beschermen. Vergunningen, meldingen en andere besluiten passen deze regels toe in concrete situaties op het gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit.

Watersysteem
Het samenhangende geheel van oppervlaktewater, grondwater, bodem, watergangen, beken en bijbehorende waterstaatswerken. Handelingen op één plek kunnen gevolgen hebben voor andere delen van het systeem.

Watersysteemlegger
Een in WBP6 te ontwikkelen strategisch instrument dat inzicht geeft in welke delen van het landschap vanuit de logica van het watersysteem geschikt zijn voor bepaalde functies, opgaven en transities. De watersysteemlegger geeft richting aan de ontwikkeling van assets en aan afspraken met gebiedspartners. Dit instrument staat naast de bestaande legger, die vooral ligging, afmetingen en onderhoudsverplichtingen van waterstaatswerken vastlegt.

Watersysteemherstel
Het herstellen van het natuurlijke functioneren en de samenhang van het water- en bodemsysteem. Dit betekent onder meer infiltratie en grondwateraanvulling op de ruggen, vasthouden en vertragen op de flanken en ruimte voor water en natuurlijke dynamiek in de beekdalen.

Watertransitie
De beweging naar een veerkrachtig watersysteem (regeneratief). Een watersysteem dat water langer vasthoudt, de bodem en het grondwater aanvult, schoon water beschermt en de ruimte geeft aan water waar dat nodig is. Dat vraagt om andere keuzes in inrichting, gebruik, beheer, regels en samenwerking.

Watertransitiecheck
Een binnen WBP6 te ontwikkelen instrument dat in de planperiode verder wordt uitgewerkt om bestuurlijke besluiten, intern beleid en investeringsbesluiten systematisch te beoordelen op hun bijdrage aan de watertransitie.

Waterveiligheid
Het voorkomen en beperken van de gevolgen van overstromingen en extreme hoogwatersituaties. Binnen WBP6 wordt waterveiligheid verbonden met ruimte voor water, waterberging, weerbaarheid en samenwerking met andere overheden en beheerders.

Waterweerbaarheid
Het vermogen van het waterschap en de samenleving om zich voor te bereiden op, om te gaan met en te herstellen van verstoringen die het watersysteem of de waterschapstaken raken, zoals extreem weer, hoogwater, stroomuitval en cyberincidenten.

Zelfredzaamheid
Het vermogen van inwoners, bedrijven en organisaties om zelf maatregelen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor de gevolgen van veranderende wateromstandigheden, bijvoorbeeld door zich voor te bereiden op droogte en wateroverlast.

Zuiveringsmoeras
Een natuurlijk of aangelegd moeras waarin water door een combinatie van bodem, planten en biologische processen verder wordt gezuiverd. Binnen WBP6 wordt dit genoemd als mogelijke aanvullende maatregel in de beekdalen.

BIJLAGE- KRW-MAATREGELENPAKKET

Bijlage Kaderrichtlijn Water – ontwerp Waterbeheerprogramma 2028-2033
Eerste concept – 15 september 2026

KRW Doelbereik
De 26 KRW-waterlichamen in het beheergebied van waterschap De Dommel voldoen nog niet voor alle waterkwaliteitselementen (biologie, algemene fysische chemie, specifiek verontreinigende stoffen en prioritaire stoffen) aan de gestelde doelen en normen. De motiveringen hiervoor zijn onderdeel van de KRW-factsheets die een bijlage vormen bij het Stoomgebiedsbeheerplan 2028-2033 (KRW-factsheets | Het Waterkwaliteitsportaal). In de kern komt het erop neer dat in veel waterlichamen nog niet alle fysieke (inrichtings)maatregelen eind 2027 zijn gerealiseerd. Ook heeft het landelijke en regionale beleid in combinatie met gebiedsspecifieke maatregelen nog onvoldoende resultaat opgeleverd voor het verminderen van de belasting van probleemstoffen (waaronder nutriënten, gewasbeschermingsmaatregelen, zware metalen en organische microverontreinigingen).
De afgelopen jaren zien we ook meer schommelingen in de waterkwaliteits-cijfers waarvan we vermoeden dat die onder andere samenhangen met meer extreme weersomstandigheden (te droog en te nat). Maar ook is er mogelijk een negatieve impact van invasieve exoten (o.a. rivierkreeften). In de periode 2028-2033 doen we hier nader onderzoek naar met de partners in het Maasstroomgebied en kennisinstanties.

Doelen niet aangepast, ambitie staat niet ter discussie
Het cyclische KRW-proces verplicht ons om in elke planperiode de doelen opnieuw tegen het licht te houden en te toetsen of deze adequaat kunnen worden onderbouwd.
Onze ambitie om een ecologisch gezond en veerkrachtig ecosysteem te realiseren staat niet ter discussie. Klimaatverandering vraagt daarbij om meer dan alleen KRW-inrichtingsmaatregelen. Aanvullende maatregelen voor klimaatadaptatie en herstel van het grond- en watersysteem zijn ook op flanken en hoge zandruggen nodig. We zijn ervan overtuigd dat we met onze inzet op de watertransitie en op systeemherstel, ook op flanken en hoge koppen, uiteindelijk de KRW-doelen kunnen realiseren.

De opgave is veranderd
Het huidige KRW-maatregelenpakket uit 2009 is gebaseerd op een relatief beperkte inzet op inrichting. Sindsdien hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, zoals klimaatverandering, de stikstofproblematiek en de overgang naar meer gebiedsgericht werken. Hierdoor zijn zowel de totale opgave als de benodigde aanpak veranderd.
De uitvoering van de KRW gedurende de afgelopen drie planperioden laat zien dat het oorspronkelijke maatregelenpakket onvoldoende is om de KRW-doelen structureel te realiseren. Belangrijke lessen zijn:

- uitvoering kost meer tijd door afhankelijkheid van grondbeschikbaarheid, draagvlak en gebiedsprocessen;
- integrale samenwerking is cruciaal, maar complex;
- het doelbereik moet beter worden verbonden met systeemherstel;
- de maatregelen zijn niet langer toereikend om structureel de waterkwaliteit te verbeteren;
- de KRW-opgave maakt onderdeel uit van bredere maatschappelijke transities.

Sinds de vaststelling van het KRW-maatregelenpakket in 2009 hebben verschillende ontwikkelingen en nieuwe inzichten zich voorgedaan. Deze hebben tot op heden niet of nauwelijks geleid tot een formele aanpassing van het maatregelenpakket:

- *Klimaatverandering* We ervaren steeds duidelijker dat ons watersysteem kwetsbaar is voor klimaatextremen. Uit monitoring blijkt dat de afwisseling van langdurige droogte en langdurige natte omstandigheden, en andersom, aanzienlijke gevolgen heeft voor de ecologie. Herstel blijft daarbij regelmatig uit. Klimaatverandering vraagt daarom om een bredere inzet dan alleen KRW-inrichtingsmaatregelen.
- *Stikstofproblematiek (PAS) en Natura 2000* In 2014-2015 stelde de provincie Noord-Brabant beheerplannen voor Natura 2000-gebieden vast en werd het Programma Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld. Hierdoor verschoof de focus nadrukkelijk naar maatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en naar versterking van het grondwatersysteem (van GGOR naar OGOR). Hoewel een koppeling met KRW-maatregelen mogelijk bleef, was de KRW niet langer het dominante uitgangspunt.
- *Gebiedsgericht werken* Naar aanleiding van *De koers omhoog* (2018/2019) en de afspraken met partners in het kader van de NPLG-aanpak van het Rijk (2022-2024) en de BPLG-aanpak van de provincie (2023-heden) is het gebiedsgericht werken verder ontwikkeld. Aanleiding hiervoor was de achterblijvende voortgang van de opgaven voor de periode 2016-2021, met name bij het herstel van Natte Natuurparels en de inrichting van waterlopen. Hierdoor is ook het proces om tot uitvoering van KRW-maatregelen te komen wezenlijk veranderd. De voortgang is sterker afhankelijk geworden van externe factoren en van de inzet van partners. Dit heeft geleid tot een verschuiving in focus en aanpak.

Uitgangspunt: inzet op een realistisch maatregelenprogramma

Het Waterschap de Dommel zet in op een realistisch programma dat aansluit bij de inzet op systeemherstel, ondanks de bestuurlijke en juridische risico's die daarmee gepaard gaan. Dit is ook het uitgangspunt van onze huidige programmering.

Gezien de onzekerheden rond grondbeschikbaarheid, draagvlak binnen integrale gebiedsprocessen en nieuwe ruimtelijke, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen werkt het waterschap met adaptief programmeren. Wat op de ene locatie in een planperiode niet lukt, kan mogelijk wel op een andere locatie worden gerealiseerd.

Voor de KRW-verantwoording aan de Europese Commissie rapporteert het waterschap over een vastgesteld volume (km, ha, stuks) per maatregeltype en per waterlichaam. Binnen het stroomgebied van een waterlichaam is daarbij flexibiliteit mogelijk in de locatiekeuze, zolang de maatregelen bijdragen aan het realiseren van de KRW-doelen. Verschuivingen van kilometers, hectares en aantallen tussen waterlichamen zijn niet toegestaan.

De strategie wordt Maasbreed afgestemd

In het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM) stemmen we met alle partners de koers en strategie voor het SGBP 2028-2033 af. Een gezamenlijke aanpak versterkt zowel de onderlinge samenwerking als de lobby richting het Rijk.

Belangrijke uitgangspunten zijn:

- de regio is bereid door te pakken, mits het Rijk tijdig de benodigde randvoorwaarden levert;
- voor nutriënten en probleemstoffen ligt de primaire verantwoordelijkheid bij het Rijk;
- regionale partners zijn verantwoordelijk voor hun eigen bijdragen, zoals emissies vanuit rwzi's en overstorten.

SGBP 2028-20233			
maatregeltype (SGBP formulering)		**totaal**	
[Onderzoek en vergroten van kennisbasis teneinde onzekerheid te verkleinen]			
	Onderzoek naar aanvullende maatregelen klimaatverandering	1	stuks
	Onderzoek naar aanvullende maatregelen exoten	1	stuks
	Actiepakket KRWprobleemstoffen met provincie, gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijven in vervolg op het KRW-impuls	1	stuks
	Actiepakket samenwerking en stimulering vermindering emissies landelijk gebied , in vervolg op het KRW-impuls Brabant	1	stuks
[Vispasseerbaarheid vergroten (o.a. vispassages, sluisbeheer, het verwijderen van dammen]		17	stuks
	Essche Stroom, Run, Reusel/Raamsloop/Achterste Stroom, Boven Dommel, Groote Beerze, Kleine Dommel/Sterkselsche Aa, Keersop/Beekloop, Kleine Beerze		
[De bouw of verbetering van afvalwaterzuiveringsinstallaties]			
	Rwzi Eindhoven	1	stuks
	Rwzi Tilburg	1	stuks
[verbeteren van de hydromorfologische condities van de waterlichamen anders dan het vergroten van de vispasserbaarheid]			
	Boven Dommel, Broekleij, Essche Stroom, Groote Aa/Buulder Aa, Groote Beerze, Keersop/Beekloop, Kleine Beerze, Kleine Dommel/Sterkselsche Aa, Nieuwe Leij/Pop.L/Rov.L/Voorste Stroom, Reusel/Raamsloop/Achterste Stroom, Run, Spruitenstroompje/Roodloop, Tongelreep, Zandleij	130	km
[GGOR-maatregelen]			
	Aanpak verdroging Topgebieden	5.600	ha
[overige inrichtingsmaatregelen IN20]			
	Grenscorridor, Bovenlopen Beerze, Groote Beerze, Helvoirts Broek, De Brand-Oost/Hengstven en Pilot flanken	27.674	ha

De informatie in deze tabel is een kopie van de maatregelen die we aan het Rijk hebben aangeleverd voor het Stroomgebiedsbeheerplan Maas (2028-2033). De kaart op de volgende pagina geeft de KRW-watertypen aan. Alle beektrajecten met een opgave zijn ingedeeld naar een referentietype, conform de landelijk voorkomende watertypen.

